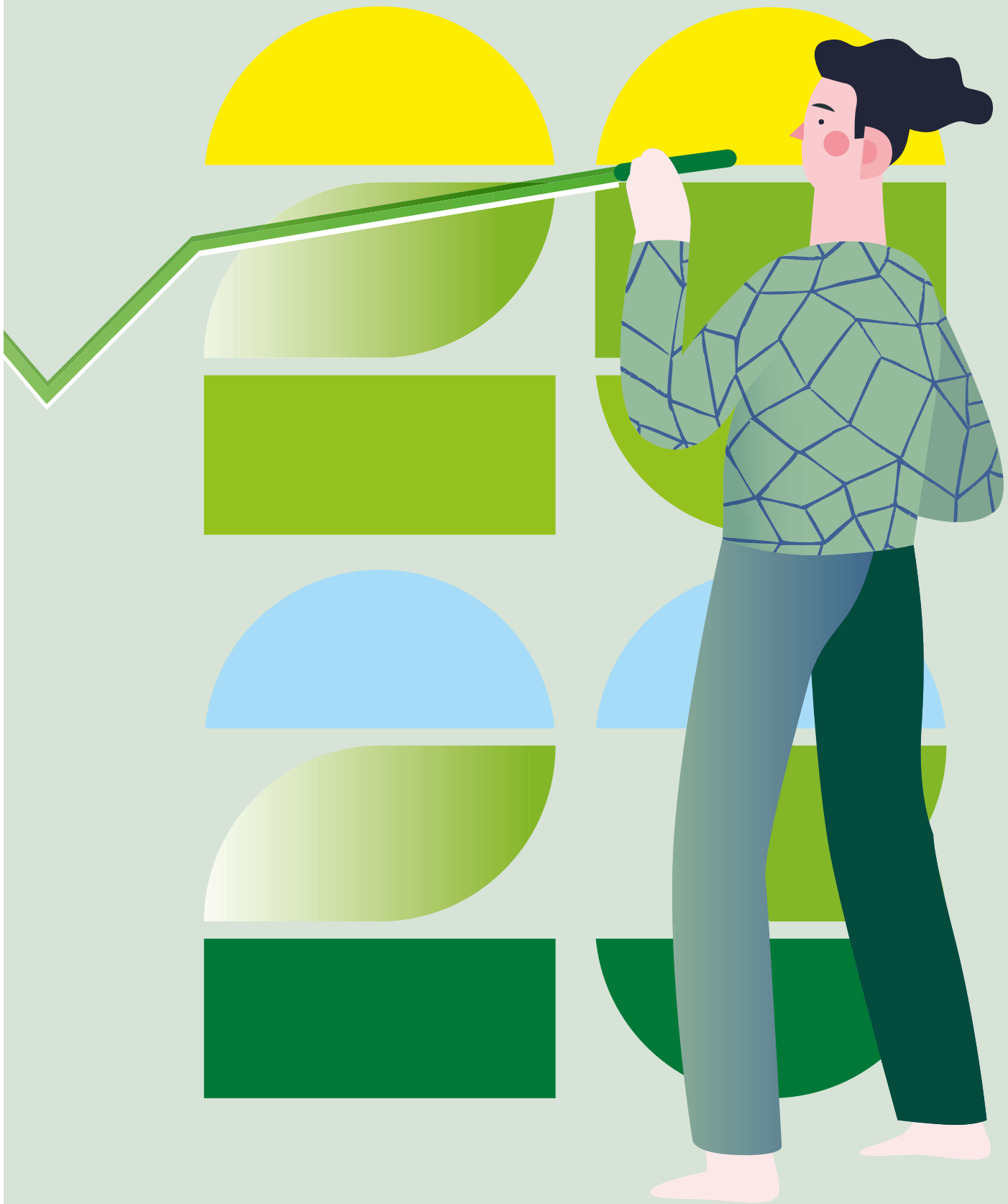

De AOb in 2023

Vooraf

Het hoofdbestuur biedt u hierbij het jaarverslag aan van de AOb over 2023. Een jaar samengevat in cijfers, tabellen en grafieken. Dit verslag geeft inzicht in het financiële reilen en zeilen van de AOb. We maken letterlijk de balans op.

Financieel valt 2023 positiever uit dan we hadden begroot. Door goede beleggingsresultaten herstelde ons vermogen zich weer enigszins na de zware klappen van 2022. Het verwachte verlies op de exploitatie viel lager uit door een aantal incidentele meevallers en het ledenverlies in de voorgaande jaren is, mede door goede cao-resultaten, omgebogen naar ledengroei. Door meer gesubsidieerde projecten aan te gaan, vergroten we onze invloed als beroepsgroep en bouwen we kennis en expertise op.

Er is dus reden om optimistisch te zijn over de toekomst. Dat neemt niet weg dat er nog steeds veel werk te verzetten is. Financieel, waar we voor 2024 een uitdagende begroting hebben vastgesteld. Extern, waar we de negatieve spiraal willen doorbreken en laten zien dat het wél kan: het lerarentekort te lijf, minder werkdruk, meer vaste banen, zeggenschap en autonomie. En intern, waar we een actieve vereniging willen zijn om lid van te worden én waar mensen graag willen werken, om samen een steengoede vakbond en beroepsorganisatie te vormen. We hebben dus de nodige noten op onze zang en in die zin is 2023 een tussenstand.

Het eerste deel van dit jaarverslag is het bestuursverslag, met daarin op hoofdlijnen de AOb in 2023. Daarachter volgt de jaarrekening met daarin de balans, de staat van baten en lasten en het kasstroomoverzicht. We hebben geprobeerd de cijfers en toelichtingen bij elkaar te presenteren voor een zo leesbaar mogelijk jaarverslag.

Conform de statutaire verplichting is deze jaarrekening ondertekend door alle leden van het hoofdbestuur en gaat ze vergezeld van een goedkeurende controleverklaring van een onafhankelijke accountant. Het hoofdbestuur is van mening dat dit jaarverslag een juiste weergave is van de activiteiten in 2023. Ik wens u veel leesplezier.

Met vriendelijke groet,
namens het AOb-hoofdbestuur

Douwe van der Zweep
Algemeen penningmeester

Inhoudsopgave

Vooraf 5

Bestuursverslag

1 Het jaar 2023 in vogelvlucht 8

2 Het financiële jaar 2023 12

3 Ledenontwikkeling 19

4 De AOb-organisatie in vogelvlucht 23

5 De vereniging 25

6 De werkorganisatie 29

7 Projecten 34

8 Vermogensbeleid 38

9 Weerstandsreserve 40

10 Vooruitblik 2024 42

11 Risicoparagraaf 44

12 Jaarrekening 2023 48

1 Het jaar 2023 in vogelvlucht

Een pop-up staking bij het standbeeld van Theo Thijssen in Amsterdam in februari 2023 is de start van het actiejaar 2023. Amsterdamse schoolbesturen schetsten een toekomstscenario waarin leraren vooral coördinerende taken moeten krijgen en onbevoegden kunnen ondersteunen. Een doorn in het oog voor de AOb, die vindt dat kinderen óók in tijden van grote lerarentekorten recht hebben op een bevoegde leraar. De AOb roept de Nederlandse regering op zich te committeren aan het AOb-manifest *Elk kind een bevoegde leraar in 2023*.

Later in het voorjaar 2023 start de actie *Teken mee voor 750 E*. Stagiairs in het onderwijs krijgen amper betaald. Ruim driekwart van de studenten aan onderwijsopleidingen in Nederland krijgt geen vergoeding voor de stage. Dit geldt ook voor LIO-stagiairs, voor wie in de cao is geregeld dat zij de helft van een lerarensalaris zouden moeten ontvangen. Ongehoord, vindt de AOb. Vandaar de actie waarin wordt geëist dat 'gewone' stagiairs 750 euro stagevergoeding krijgen en LIO-stagiairs het afgesproken halve lerarensalaris. Ruim zesduizend handtekeningen worden verzameld en overhandigd aan Tweede Kamerleden van GroenLinks, D66 en PvdA.

Gaandeweg 2023 werpt de campagne zijn vruchten af. Eind juni blijkt dat schoolbestuur WIJ de Venen een stagevergoeding instelt voor alle onderwijsstagiairs, samen met andere schoolbesturen uit de regio. Het gaat om pabo-studenten die in hun tweede of derde leerjaar stage lopen. Begin augustus laten schoolbesturen in Den Haag en Rotterdam ook weten een stagevergoeding te betalen aan studenten die de voltijdopleiding aan de pabo volgen. Anderen volgen.

Hoewel het jaar 2023 zich uiteindelijk kenmerkt door cao's met historisch hoge loonsverhogingen, gaat dat niet vanzelf. Vooral in het voortgezet onderwijs komen de werkgevers en bonden maar niet op één lijn. Omdat er te weinig geld is om een cao af te sluiten met een fatsoenlijke loonsverhoging, roept de AOb zijn leden op met de slogan *Loonbod: Onvoldoende!* om op 25 mei naar lokale protestbijeenkomsten te komen.

Daarnaast probeert de bond via krachtig verenigen lokale initiatieven een boost te geven. Iedereen die zelf in de eigen gemeente, regio of op de eigen school een protestactie wil organiseren, kan zich wenden tot de AOb die daarvoor een speciale handleiding heeft gemaakt. In de aanloop naar de protestbijeenkomsten haakt ook het primair onderwijs aan; sinds het dichten van de loonkloof in 2022 trekken beide sectoren samen op, met als doel uiteindelijk tot één cao te komen. De werkgevers van de PO- en VO-Raad betogen dat zij simpelweg te weinig geld van de regering krijgen en sluiten zich ook aan bij de acties.

Als aan de oproep van de AOb geen gehoor wordt gegeven, concretiseren beide sectoren hun vraag en leggen een looneis van 12 procent neer bij het kabinet. Na een zomerse buitenles van de AOb in Den Haag voor de Hofvijver, laat de minister weten dat er geen extra cao-ruimte komt. Dat zou vanwege de inflatie niet kunnen. De AOb aarzelt niet langer en kondigt een staking aan in het najaar.

Uiteindelijk is het de sector wo&o die dit cao-jaar de toon zet met een loonsverhoging van 9 procent voor medewerkers van de universiteiten. Nog voor de zomer is de cao beklonken. Ook worden er afspraken gemaakt voor meer vaste banen en is er een eenmalige uitkering. Voor medewerkers aan de onderzoeksinstellingen en de Koninklijke Bibliotheek wordt in een aparte cao afgesproken dat zij per 1 september 2023 een loonsverhoging van 5 procent en een eenmalige bruto uitkering van 1500 euro ontvangen. Op 1 januari 2024 volgt een loonsverhoging van nog eens 2,25 procent. Wanneer de loonsverhoging van 2 procent op 1 januari 2023 daarbij wordt opgeteld, dan bedraagt de totale loonsverhoging in 2023 plus één dag ruim 9 procent.

Het hbo volgt kort daarop met een loonsverhoging van gemiddeld 10 procent. De AOb noemt het een cao-akkoord met een sociaal randje, want de medewerkers in de laagste salarisschalen gaan er procentueel het meest op vooruit. Met schoolbesturen wordt afgesproken dat zij veel docenten die nu in schaal 10 zitten, in schaal 11 zullen plaatsen. De functietitel docent of lecturer zal voortaan gewaardeerd worden in salarisschaal 11 of hoger.

Ook in het mbo krijgen medewerkers nog voor de zomer een cao met een verhoging van gemiddeld 10 procent. Binnen de looptijd van twaalf maanden - de cao loopt van 1 juni 2023 tot 1 juni 2024 - krijgen mbo-collega's in stappen hun salarisverhoging uitgekeerd.

Na de zomer begint het school- en collegejaar met de traditionele Alternatieve Opening van het Academische Jaar, een actie tegen de hiërarchische machtsstructuur op universiteiten. Een groot onderwerp waar de AOb nog een tijd zoet mee zal zijn. De apenrots die de universiteit is moet platter en dus veiliger worden.

Ondertussen is het kabinet gevallen, waardoor afspraken maken over de loonruimte in het primair en voortgezet onderwijs verder bemoeilijkt wordt. Ook blijven de collega's in het primair en voortgezet onderwijs wel erg lang in het ongewisse over hun loonsverhoging, terwijl de inflatie hoog is. In de aanloop naar de staking op 5 oktober wordt toch nog een akkoord gesloten. Zowel onderwijspersoneel in het primair als in het voortgezet onderwijs krijgt met terugwerkende kracht vanaf 1 juli 2023 een loonsverhoging van 10 procent. Ook is er een eenmalige uitkering en wordt de reiskostenvergoeding verhoogd.

Inhoudelijk zijn er voor het primair onderwijs ook afspraken gemaakt. Dat was nodig na vier akkoorden met vooral focus op het salaris. Er is bijvoorbeeld een afspraak opgenomen over het belangrijke thema werkdruk. In dit akkoord is heel specifiek vastgelegd wat voor- en nawerk (de opslagfactor per les) inhoudt. Ook is er afgesproken met de PO-Raad dat er een onderzoek komt naar het werkverdelingsplan. Verder komt er beleid voor het betalen van onderwijs-ondersteuners die door het lerarentekort vaak in hun eentje een klas draaien.

Voor ondersteuners in het voortgezet onderwijs wordt afgesproken dat zij meer mogelijkheden voor goede professionalisering krijgen. Als ze bij hun leidinggevende een plan inleveren voor de scholing die zij willen volgen, kunnen ze meer uren krijgen voor professionalisering, 43 uur op jaarbasis.

Alleen over het onderwerp werkdruk in het voortgezet onderwijs, lukt het de bonden niet om overeenstemming te vinden. Dat zal voor de AOb een groot punt worden bij de onderhandelingen in 2024. Wel wordt er in 2023 afgesproken dat er een onderzoek komt naar de werkdrukmiddelen, hoe deze worden ingezet en of dat naar tevredenheid gebeurt.

Op 22 november zijn er Tweede Kamerverkiezingen. In plaats van de grote staking voor primair en voortgezet onderwijs, start de AOb vanaf 5 oktober, de Dag van de Leraar, de actie Kies voor goed onderwijs. Het stemadvies is van lang vervlogen tijden, maar als je het onderwijs een warm hart toedraagt, waar kies je dan voor? De AOb zet uiteen wat de verschillende partijen in hun programma's beloven (erg weinig) en opent de petitie *Word bondgenoot van het onderwijs*. Dit betekent volgens de AOb: iedere klas een bevoegd leraar, kleinere klassen en meer autonomie voor de leraar. De petitie wordt door ruim zeventuizend mensen ondertekend.

In het verlengde van deze actie presenteert de bond begin december samen met zes andere grote onderwijsorganisaties een Deltaplan om de schoolleiders- en lerarentekorten in het primair en voortgezet onderwijs tegen te gaan. Ze roepen een nieuw kabinet op om dit in het regeerakkoord op te nemen, en om te zorgen dat het leraarsberoep aantrekkelijker wordt.

Dat laatste gaat over meer dan alleen een uitstekend salaris. Het gaat ook over de tijd die er is om als leraar je vak te beoefenen en je te professionaliseren, over de autonomie die je ervaart, het vertrouwen dat je krijgt, en ook over het gebouw waarin je werkt. Het vraagt, anders gezegd, om een samenhangend plan. De uitvoering van dit plan vraagt om politieke moed, structurele financiering, consistente uitvoering en om samenwerking tussen alle betrokken partijen.

Een mooie stip op de horizon voor 2024.

2 Het financiële jaar 2023

Baten en lasten

Resultaat

De AOb heeft een positief exploitatieresultaat over 2023 van € 3.655.000 gerealiseerd. Dit is de resultante van een positief resultaat op het belegd vermogen van € 4.195.000, minus een negatief resultaat op de bedrijfsvoering van € 515.000 en € 25.000 aan vennootschapsbelasting.

Het negatieve resultaat op de bedrijfsvoering is minder groot dan was gebudgetteerd. Dit komt met name door incidentele meevallers en nabetaalde werkgeversbijdragen. De AOb ontving eenmalig € 960.000 ter compensatie voor het vervallen van de SVO-subsidie. Daarnaast ontving de AOb nabetaalde werkgeversbijdragen over 2022 van € 232.000. De werkgeversbijdragen over 2023 vielen € 606.000 hoger uit door indexatie en een verbeterde ledenpositie. Ook waren er meer inkomsten uit gesubsidieerde projecten.

Aan de kostenkant waren de personeelskosten hoger dan begroot, ondanks de behaalde reductie in formatie. Dit komt door inhuurkosten op onder andere nieuwe gesubsidieerde projecten, waar inkomsten tegenover staan, maar ook door de reservering en uitbetaling van vakantiedagen. Daarnaast heeft de AOb meer uitgegeven aan (online) ledenwerfcampagnes. De toelichting op hoofdlijnen staat hieronder.

Baten & lasten	Begroting	Exploitatie	Exploitatie
<i>x € 1000</i>	2023	2023	2022
<i>Baten</i>			
Contributiebatens	15.704	15.602	15.046
Bijdragen/subsidies	5.502	7.695	5.380
Overige baten	1.604	1.490	1.485
Totale baten	22.810	24.787	21.911
<i>Lasten</i>			
Personeelskosten	13.301	14.220	13.151
Huisvestingskosten	1.582	1.626	1.282
Inkoop verloffaciliteiten	2.337	2.491	2.205
Overige kosten	6.407	6.150	5.601
Afschrijvingskosten	712	815	557
Totale lasten	24.339	25.302	22.796
Resultaat bedrijfsvoering	-1.529	-515	-885
Financiële baten en lasten	600	4.195	-6.222
Belastingen	-13	-25	-21
Exploitatieresultaat	-942	3.655	-7.128

Contributiebatens

De contributie-inkomsten in 2023 stegen met € 557.000 ten opzichte van 2022. Dit ligt in lijn met de begroting. In 2023 is het ledenaantal gegroeid van 78.731 op 1 januari 2023 naar 82.390 op 1 januari 2024. Een heel goed resultaat. De opbrengsten lopen echter niet synchroon met de gestegen ledenaantallen omdat de AOb veel student- en kortingsleden heeft geworven. Studenten zijn gratis lid. Leden die via de NOT-actie zijn geworven, betalen de eerste twee jaar slechts 50 procent. Daarbij komt dat de ledengroei in het najaar pas in 2024 financieel zichtbaar wordt, omdat de eerste drie maanden altijd gratis zijn. Dat we de begroting net niet hebben gerealiseerd, komt dus door een veranderd ledenbestand in 2023 met meer actie- en studentleden.

Een uitgebreide analyse van de ledenontwikkeling is te vinden in hoofdstuk 3 (Ledenontwikkeling).

De verhouding tussen betalende en niet-betalende leden is hieronder weergegeven ten opzichte van 2022. De niet-betalende leden zijn voornamelijk studentleden. Hier wordt vol ingezet op volwaardige lidmaatschappen vanaf het moment dat zij gaan werken.

Ontwikkeling betalende leden	31-12-2023	31-12-2022	Vershil
Betalende leden	94%	96%	-2%
Niet-betalende leden	6%	4%	2%
Totaal	100%	100%	0%

Subsidies

De structurele werkgeversbijdragen vielen hoger uit dan begroot door nabetalings, indexatie en een verbeterde ledenpositie. De AOb is in 2023 ook meer gesubsidieerde projecten aangegaan. Deze maken nu een groter deel uit van de activiteiten van de AOb. De AOb is hierbij vaak penvoerder in projecten met meerdere partijen/vakbonden die worden geïnitieerd en gesubsidieerd door OCW. Om dit in goede banen te leiden en de risico's te beperken, is in 2023 een projectenbureau opgezet binnen de AOb. Tegenover de gestegen opbrengsten van deze projecten staan uitgaven van de AOb, zoals inhuur van personeel en betalingen aan deelnemende andere partijen. Onder overige bijdragen is de eenmalige compensatie voor het vervallen van de SVO-subsidie opgenomen.

Bijdragen/subsidies	Begroting	Exploitatie	Exploitatie
X € 1.000	2023	2023	2022
Structurele bijdragen	5.100	5.966	5.240
Subsidies projecten	402	769	140
Overige bijdragen	-	960	-
Totaal	5.502	7.695	5.380

Overige baten

De overige baten bestaan voor het grootste gedeelte uit training en advieswerkzaamheden (€ 522.000) met daarnaast de inkomsten uit de verkoop van mr-servicepakketten (€ 545.000). Er is een bescheiden groei van deze inkomsten ten opzichte van 2022, maar de intensivering bij training en advies heeft zich vooralsnog niet kunnen vertalen in een evenredige stijging van de inkomsten in 2023. Deze blijven achter ten opzichte van de begroting.

Personeelskosten

In 2023 hadden we een gemiddelde formatie van 125,3 fte op een totale begroting van 128,4 fte. Het hele jaar is de formatie dus gemiddeld 3 fte onder begroting gebleven. Toch zijn de totale personeelskosten € 919.000 hoger dan begroot. Hiervoor zijn de volgende redenen aan te wijzen:

1. De inhuur is hoger dan begroot. In de begroting 2023 was voor € 140.000 aan inhuur opgenomen. Er is uiteindelijk voor € 407.000 door de werkorganisatie ingehuurd vanwege vacante posities die tijdelijk gevuld moesten worden en vanwege langdurige afwezigheid van medewerkers als gevolg van ziekte en werkzaamheden rond de reorganisatie. Daarnaast is voor € 143.000 ingehuurd op de interne projecten en voor € 216.000 ingehuurd op extern gesubsidieerde projecten.

2. Het reserveren en uitbetalen van de niet opgenomen verlofdagen. Er is eind 2023 voor € 146.000 aan verlofdagen gereserveerd. Dit zijn de niet opgenomen vakantiedagen voor het jaar 2023. Daarnaast is voor € 95.000 gebruik gemaakt van het uitbetalen van vakantie-dagen, met name bij uitdiensttreding. Deze kosten worden niet gebudgetteerd.

Huisvestingskosten

De huisvestingskosten overschreden het budget met € 44.000. Dit komt met name door een afrekening van de servicekosten 2020 van € 23.000 voor het pand in Utrecht. Daarnaast bleken de indexaties van de huisvestingskosten hoger dan begroot.

Inkoop verloffaciliteiten

De verlof- of vakbondsfaciliteiten kwamen € 154.000 hoger uit dan begroot. Het aantal uren voor het schooljaar 2023/2024 (1.385 uur) is gelijk gebleven ten opzichte van 2023/2022. De overschrijding is te wijten aan de stijging van de uurtarieven. Deze uurtarieven worden elk jaar geïndexeerd en zijn gekoppeld aan de indexering van de werkgeversbijdragen. Hier staan dus ook hogere inkomsten vanuit de werkgeversbijdragen tegenover. De AOb is hier ruim binnen de vastgestelde richtlijn gebleven. Daarnaast waren de afboekingen van niet geëffectueerde contracten dit jaar iets lager dan gebruikelijk (€ 20.000).

Overige kosten

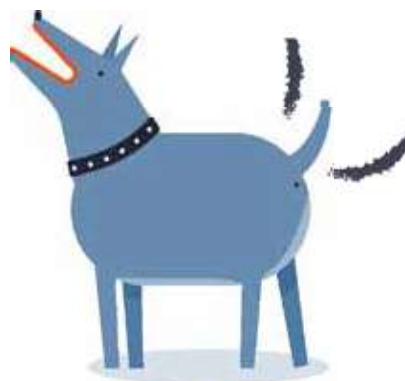
De overige kosten waren in totaal € 257.000 lager dan begroot. Van dit bedrag is € 254.000 niet-besteemd budget van de vereniging. Onder andere de reis- en verblijfskosten van de kaderleden en consulenten bleven € 188.000 achter op budget. Dit komt door online vergaderen en door minder gebruik van externe locaties voor bijeenkomsten en vergaderingen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de av-bijeenkomsten in het Onderwijscafé van het pand in Utrecht. Een andere oorzaak van de lagere uitgaven zit in de contributiebijdragen aan de FNV. Deze is in overleg met de FNV bijgesteld van € 14 naar € 10 per betalend lid in 2023. Daardoor kwamen we € 306.000 lager uit dan begroot.

Afschrijvingskosten

De afschrijvingskosten vielen € 103.000 hoger uit dan begroot. Dit komt door de versnelde volledige afschrijving van de AOb-app. De totale afschrijvingen bedroegen € 275.000.

Resultaat uit vermogen

Het beursjaar 2023 liet een herstel zien na het dramatische beursjaar van 2022. Het positieve resultaat van € 4.195.000 kon het verlies van 2022 niet geheel goedmaken, maar dit herstel is een welkome financiële impuls voor de AOb. Dit resultaat is een momentopname.

Balans

2

Balans	31-12-2023	31-12-2022
<i>X € 1.000</i>		
Activa		
Immateriële vaste activa	1.091	1.135
Materiële vaste activa	1.961	2.066
Financiële vaste activa	39.016	36.712
Debiteuren	195	240
Overige vorderingen & overlopende activa	3.799	1.594
Liquide middelen	1.772	1.704
Totale activa	47.834	43.451
Passiva		
Vrije reserves	18.260	15.999
Stakingsreserve	13.174	12.021
Bestemmingsreserves	10.238	9.997
Totale vermogen	41.672	38.017
Voorzieningen	889	858
Schulden op lange termijn	879	1.005
Schulden op korte termijn	4.394	3.571
Totale passiva	47.834	43.451

Vermogen

Het eigen vermogen van de AO_b nam in 2023 toe met € 3.655.000. Van de activa (bezittingen en vorderingen) van de AO_b is 87 procent gefinancierd met eigen vermogen. In 2022 was deze solvabiliteitsratio ook 87 procent. Dit is een gezond percentage en betekent dat de AO_b minimale schuldeisers heeft.

Immateriële en materiële vaste activa

Immaterieel

De mutatie van € -44.000 ten opzichte van 2022 betreft naast de reguliere afschrijvingen nieuwe investeringen. In 2023 investeerde de AO_b voornamelijk in de ontwikkeling van de website (€ 309.000). Daarnaast is er voor € 295.000 geïnvesteerd in fundamentele aanpassingen aan onder andere het ledensysteem en rapportage-instrumenten.

Materieel

De totale materiële investering bedroeg in 2023 € 275.000. Er werd onder meer voor € 100.000 aan laptops aangeschaft en voor € 13.000 aan beeldschermen. De vervanging van netwerk- en server-hardware van € 43.000 maken de hardware-investeringen voor 2023 compleet. Andere grote investeringen waren de installatie van zonnepanelen van € 78.000 voor het pand in Utrecht en € 28.000 voor aanpassingen aan het pand in Utrecht.

Financiële vaste activa

De stijging van de financiële vaste activa met € 2.304.000 betreft de waardeinstijging van de beleggingsportefeuille en het resultaat van de aan- en verkopen van obligaties en aandelen. Gedurende het jaar 2023 is er voor € 2.000.000 aan de beleggingen onttrokken voor liquiditeitsdoeleinden.

Debiteuren

Het debiteurensaldo is € 45.000 lager dan in 2022. Deze verschillen worden veroorzaakt door de incidenteel opgemaakte facturen. Denk daarbij aan doorbelastingen en detacheringsfacturen aan de FNV.

Overige vorderingen en overlopende passiva

De stijging van deze balanspost van € 2.205.000 wordt voornamelijk veroorzaakt door de nog te ontvangen werkgeversbijdragen (de Govak-gelden en COPWO-middelen, zie ook hoofdstuk 5). Per jaareinde 2023 was nog € 1.962.000 te ontvangen vanuit met name het vo. Daarnaast was de € 960.000 aan compensatie SVO-subsidie per jaareinde definitief vastgesteld maar nog niet ontvangen.

Voorzieningen

De voorzieningen betreffen de reserveringen voor jubilea, het seniorenverlof, het LFBP-verlof en een voorziening voor twee personen met een WIA/WAO-regeling. De stijging van deze voorziening is gering.

Schulden op lange termijn

De verhuurder van het pand aan de St.-Jacobsstraat in Utrecht heeft in 2017 een bedrag van € 1.885.000 aan verbouwingkosten van het pand voor zijn rekening genomen. Deze is als schuld op de balans geplaatst en wordt gedurende vijftien jaar gespreid in het resultaat meegenomen. Per jaareinde 2023 was de balanspositie voor de lange termijn € 879.000. Daarnaast is het jaarlijkse bedrag van € 126.000 opgenomen onder de kortlopende schulden.

Schulden op korte termijn

De stijging van de schulden op korte termijn van € 823.000 komt met name door een flinke stijging van de vooruit ontvangen projectsubsidies. In 2023 zijn deze subsidies toegenomen en daarmee ook de ontvangsten. Deze zijn gestegen van € 45.000 in 2022 naar € 842.000 in 2023. Let wel, dit zijn de balansbedragen die nog niet zijn aangewend om de projectkosten mee te financieren. Vandaar de schuldpositie op de balans. Een andere oorzaak van de stijging van de schulden op korte termijn betreft vakantierechten. Deze zijn met € 100.000 toegenomen tot een saldo van € 798.000.

Een groot gedeelte van de overige schulden zijn de rekening-courantverhoudingen van de gelieerde organisaties (de zgn. afdelingen) waarvan de AOb het vermogen beheert. Per jaareinde is hiervan het saldo:

- Vereniging Bonaventura € 357.000
- Vereniging CVHO € 381.000

Belastingen

De btw-belastbare prestaties van de AOb zijn ondergebracht in de AOb Diensten B.V. Hieronder is de stand per 31 december 2023 in kaart gebracht voor de vennootschapsbelasting.

2

Vennootschapsbelasting (vpb) <i>X € 1.000</i>	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Exploitatie 2022	Exploitatie verschil
Belastbare winst	90	132	142	-10
Berekende vpb	13	25	21	4
Betaalde vpb	-	-27	-20	-7
Te verrekenen vennootschaps- belasting	13	-2	1	

Verdeling resultaat

Het resultaat voor 2023 wordt verdeeld over de verschillende bestemmingsreserves. Aan deze dotaties liggen vaste berekeningen ten grondslag. Een eventueel restant wordt opgenomen in de vrije reserves. Hiervoor is geen specifieke bestemming bepaald. De verdeling van het resultaat maakt onderdeel uit van de jaarrekening en wordt door de algemene vergadering vastgesteld. Zie voor de verdeling van het resultaat voor 2023 paragraaf 2.7 van de jaarrekening.

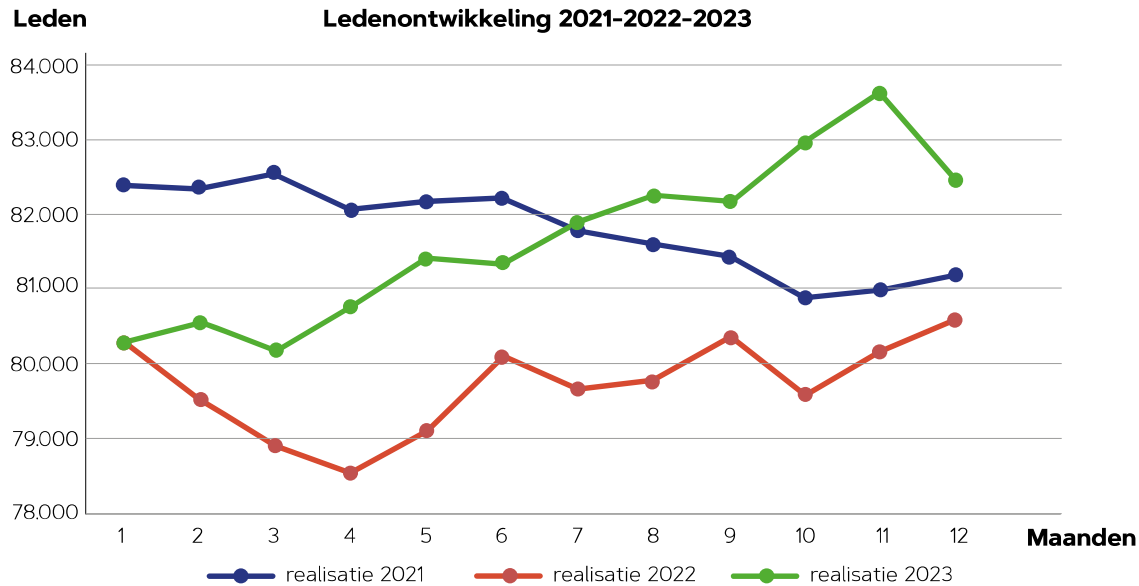
3 Ledenontwikkeling

Ledenontwikkeling AOb

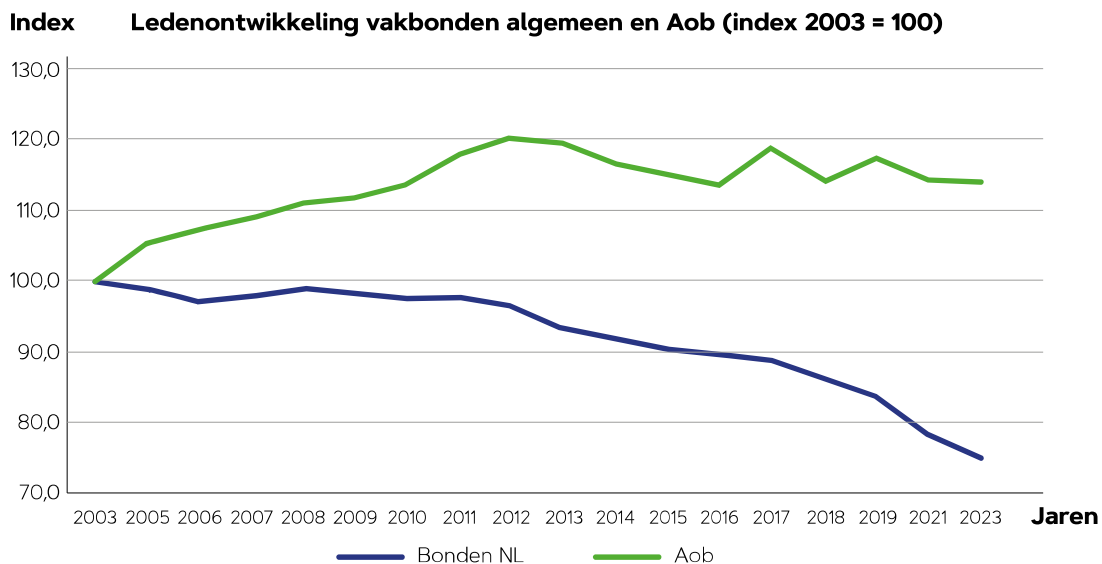
Eind 2022 eindigden we met 80.594 leden. Op 1 januari 2023 waren dat er 78.731. De opzeggingen van het laatste kwartaal 2022 zijn hierin verwerkt. Op 1 januari 2024 begonnen we met 82.390 leden. Dat is een fantastisch resultaat. De dalende trend van de afgelopen jaren is in 2023 omgebogen naar een stijging. De stijging van 2023 kan worden toegerekend aan intensiever contact met (aspirant) leden en de goede cao-resultaten met hoge loonstijgingen, als reactie op de torenhoge inflatie. De opgave is om deze lijn vast te houden.

3

De AOb in vergelijking met andere bonden

Wanneer we kijken naar de ontwikkeling van het ledenaantal bij alle vakverenigingen, blijft de AOb bovengemiddeld presteren. Want over de hele linie is het aantal vakbondsleden nog nooit zo laag geweest, meldde het CBS. Eind maart 2023 waren ruim 1,4 miljoen mensen aangesloten bij een vakbond. Dat zijn 63 duizend vakbondsleden minder dan in 2021, een daling van 4 procent. Het landelijk aantal vakbondsleden loopt al terug sinds 2012.

In die context is de stijging van het ledenaantal bij de AOb extra goed nieuws. De AOb heeft een goede naam en een brede bekendheid in het onderwijs. Dat betaalt zich uit in leden. In de naamsbekendheid (via het Onderwijsblad, de pers, de sociale media, nieuwsbrieven en de website) blijven we dus volop investeren. Net zoals we blijven investeren in onze aanwezigheid op de werkvloer en bij de lerarenopleidingen, via de consultants.

Ledenstand per soort lid

Soort lid	12-31-2023	12-31-2022	Vershil	% Verschil	% Totaal
Werkend	68.987	66.688	2.299	3,4%	84%
Student	4.610	2.750	1.860	67,6%	6%
Postactief	7.009	7.370	-361	-4,9%	9%
Overig*	1.784	1.923	-139	-7,2%	2%
Totaal	82.390	78.731	3.659	4,6%	100%

*Onder overige leden verstaan we: leden met een uitkering, eerstejaars werkend, leden van verdienste, leden buiten het onderwijs en overige leden.

De toename van het aantal leden vond in 2023 plaats bij bijna alle lidmaatschappen, behalve bij de postactieven. De studentleden worden gedurende het hele jaar individueel ingeschreven en worden na hun studie in batches gebeld en dan overgeschreven naar een werkend lidmaatschap of uitgeschreven. Er is geen automatische omzetting naar een werkend lidmaatschap. De AOb moet dus zorgen voor een aantrekkelijke kennismaking met de AOb in deze periode.

Ledenstand per onderwijssector

Aantal werkende leden per sector	12-31-2023	12-31-2022	Vershil	% Verschil	% Totaal
po	33.727	33.953	-226	-0,7%	49%
vo	20.563	20.018	545	2,7%	30%
mbo	7.957	7.368	589	8,0%	12%
hbo	3.795	3.347	448	13,4%	6%
wo&o	1.988	1.652	336	20,3%	3%
Overige/onbekend	957	350	607	173,4%	1%
Totaal	68.987	66.688	2.299	3,4%	100%

In bovenstaand overzicht valt op dat de ledenwinst niet in alle sectoren zit. In het primair onderwijs (po), waar we van oudsher de grootste groep leden hebben en waar we tijdens de loonkloof-acties nog groeiden, is het ledenaantal zelfs heel licht afgenomen. Dat wordt ruimschoots gecompenseerd door groei in de overige sectoren. Met name de sector wo&o boekt relatief een forse winst.

Ledenstand per regio

Aantal leden per rayon	12-31-2023	12-31-2022	Vershil	% Verschil	% Totaal
Noord	12.293	11.900	393	3,3%	15%
Oost	18.576	17.716	860	4,9%	23%
Noordwest	21.303	20.479	824	4,0%	26%
Zuidwest	17.405	16.398	1.007	6,1%	21%
Zuid	12.813	12.238	575	4,7%	16%
Totaal	82.390	78.731	3.659	4,6%	100%

3

Alle regio's hebben in meer of mindere mate leden gewonnen. Noordwest is de grootste regio, Noord en Zuid zijn onze kleinste regio's in ledental.

4 De AOb-organisatie in vogelvlucht

De missie van de AOb is goed onderwijs, een sterke beroepsgroep en een rechtvaardige samenleving. Om dat te bereiken bestaat de AOb uit een democratische vereniging die het beleid bepaalt en een werkorganisatie die het beleid ondersteunt en uitvoert.

Zoals het een vereniging betaamt, hebben de leden het laatste woord. De leden van de algemene vergadering kiezen de collega's in het hoofdbestuur en bepalen het algemene beleid. De leden in de zes sectorraden praten mee en beslissen over de inzet en uitkomst van cao-onderhandelingen en sectoraal beleid. Specifieke belangen worden behartigd in de groepen, netwerken en afdelingen.

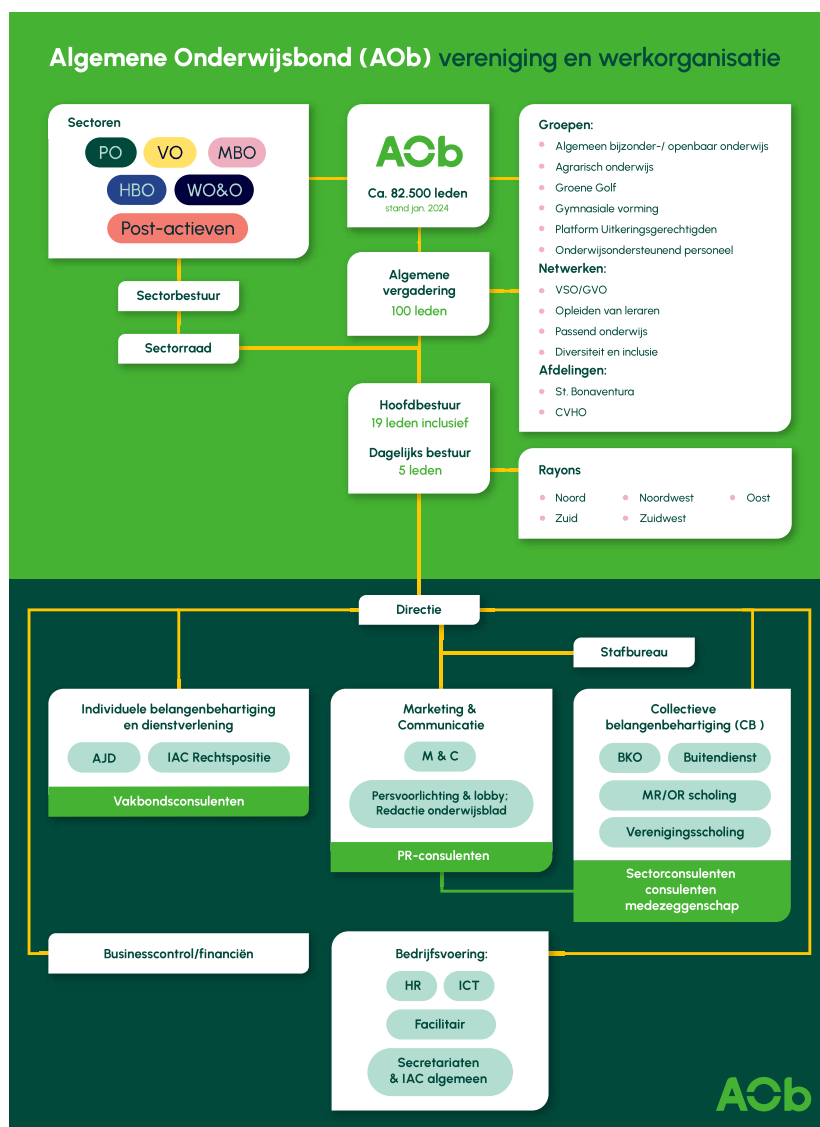
Iedereen die in het onderwijs werkt, kan lid worden van de AOb: leraren, ondersteunend en wetenschappelijk personeel. Studenten kunnen gratis lid worden. Ook gepensioneerd onderwijspersoneel kan terecht bij de AOb.

Er zijn leden als consultant actief in de uitvoering. Zij combineren het werk voor de AOb met het werk in de school. Zo zijn de vakbondsconsulenten het eerste aanspreekpunt bij individuele vragen. De sectorconsulenten geven vorm aan het vakbondswerk in de rayons en de pr-consulenten regelen het contact met collega's die nog in opleiding zijn.

De werkorganisatie ondersteunt het beleid van de vereniging en voert dat uit in nauwe samenspraak met de vereniging. Concreet komt dat neer op onder meer de volgende activiteiten:

- Het voeren van cao-onderhandelingen voor iedereen die in het onderwijs werkt;
- Het behartigen van belangen in brede zin: bij maatschappelijke organisaties, de politiek, pensioenfondsen en werkgevers;
- Het bieden van juridische hulp, zowel bij vragen over de cao als in de vorm van individueel advies bij arbeidssconflicten;
- Het informeren over arbeidsrechtelijke en onderwijskundige ontwikkelingen in het Onderwijsblad, op de website en in nieuwsbrieven;
- Het verzorgen van cursussen en trainingen van AOb-Scholing.

De AOb is statutair gevestigd in Utrecht en heeft daar het hoofdkantoor aan de St.-Jacobsstraat 22. De vereniging is opgedeeld in vijf rayons, die elk een regionaal kantoor hebben: Noord (Groningen), Oost (Deventer), Noordwest (Utrecht), Zuidwest (Rotterdam) en Zuid (Eindhoven).

5 De vereniging

De AOb is een democratische vereniging. De algemene vergadering is het hoogste orgaan en bestaat uit circa honderd AOb-leden. Deze vertegenwoordigers van de AOb komen uit verschillende onderwijssectoren, zodat alle onderwijsgeledingen en groepen vertegenwoordigd zijn. De leden in de algemene vergadering kiezen de leden van het hoofdbestuur.

Het hoofdbestuur van de AOb bewaakt de voortgang van het beleid en bestaat uit ten minste dertien onbezoldigde leden. Elk lid treedt uiterlijk vier jaar na zijn of haar benoeming af. Een aftredend lid is herkiesbaar. Het hoofdbestuur komt jaarlijks minimaal tien keer bijeen. De dagelijkse leiding, die wekelijks bijeenkomt, is in handen van vijf bezoldigde hoofdbestuurders, samen het dagelijks bestuur.

Leden dagelijks bestuur

mevr. T. (Tamar) van Gelder (voorzitter)
dhr. J. (Jelmer) Evers (vicevoorzitter, sector vo)
dhr. H. (Henrik) de Moel (algemeen secretaris, sector mbo en postactieven)
dhr. T. (Thijs) Roovers (plv. algemeen secretaris, sector po)
dhr. D. (Douwe-dirk) van der Zweep (penningmeester, sector hbo en wo&o)

Overige leden hoofdbestuur in 2023

mevr. S. (Simone) Fomenko	Sector po
dhr. P. (Peter) den Hartog	Rayon Zuidwest
mevr. G.J.B. (Trudy) Kerperien	Internationale zaken
mevr. D. (Dorien) König (per 1-8-23)	Rayon Oost
dhr. H. (Hans) Nieuwkerk	Postactieven
mevr. K. (Kim) van Strien	Sector vo
dhr. B. (Ben) Zwartjes (per 1-8-23)	Afdelingen
mevr. C. (Coba) van der Veer - Fokkema	Sector hbo
mevr. M. (Marianne) Barendregt - Veldhuizen (per 1-8-23)	Rayon Noord
mevr. M. (Mariam) Mwinyimbegu (per 1-8-23)	Groepen/netwerken
dhr. A. (Arnoud) Lagendijk (per 1-8-23)	Sector wo&o
mevr. S. (Sophie) Piccardt Brouwer (per 1-8-23)	Rayon Noordwest
dhr. A. (Andries) Knol (per 1-8-23)	Sector mbo

De leden van het dagelijks bestuur zijn in dienst bij de AOb. Zij worden beloond conform de cao AOb/FNV-personeel in schaal 12, lopend van € 6.370 tot € 8.315 bruto per maand. Voor woon-werkverkeer en dienstreizen gebruiken zij een eersteklas-ov-abonnement. Verder ontvangen zij een maandelijkse netto onkostenvergoeding van maximaal € 125.

Het hoofdbestuur is verder onbezoldigd. De leden van het hoofdbestuur verrichten de werkzaamheden voor de AOb op basis van vakbondsverlof. Zij zijn allen werkzaam in het onderwijs en worden betaald door de eigen werkgever volgens de voor die sector geldende cao. De AOb betaalt een vergoeding aan de werkgever voor de vervangingskosten op school.

Datzelfde geldt voor een aantal kaderleden die op basis van vakbondsverlof actief zijn in de verschillende onderwijssectoren, rayons, groepen, netwerken of denominatieve afdelingen. Per jaar zijn er zo'n 140 gefaciliteerde kaderleden actief voor de bond. Zij combineren allemaal een baan in het onderwijs met één of meer dagdelen per week werken voor de AOb.

Daarnaast zijn er talloze leden op vrijwillige basis actief, bijvoorbeeld voor de algemene vergadering en de overige gremia zoals hierboven opgesomd. Zij helpen met de organisatie van de vele activiteiten in het hele land. Dat doen zij geheel vrijwillig, maar ze kunnen uiteraard hun reis- en onkosten declareren. Ze zijn onmisbaar in het werk dat de AOb doet en bepalen mede de koers van de bond.

Om het vakbondswerk te kunnen doen, ontvangt de AOb onder meer werkgeversbijdragen. In de marktsector worden deze bijdragen ook wel de vakbondstientjes genoemd, in het onderwijs de Govak- en COPWO-middelen. Deze werkgeversbijdragen worden gebruikt voor de financiering van het overleg en het betalen van het vakbondsverlof. Dat zijn de vergoedingen voor kaderleden en consulenten die zich voor een aantal dagdelen per week inzetten voor de AOb. In 2023 bedroegen de kosten hiervoor € 2.491.000.

Kaderleden en verloffaciliteiten

Kosten inkoop verloffaciliteiten per kalenderjaar x € 1.000	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Exploitatie 2022
<i>Vereniging</i>			
Hoofdbestuur	366	377	326
Sector	129	145	142
Groepen	31	20	27
Afdelingen	41	49	62
Internationale zaken	40	49	49
Ledenparlement/overige	24	21	25
Subtotaal	631	661	631
<i>Consulenten</i>			
- Sectorconsulenten	910	908	871
- Pr-consulenten	109	157	113
- Vakbondsconsulenten	687	798	704
Subtotaal	1.706	1.863	1.688
<i>Overige</i>			
Vrijgevallen contracten		-20	-101
Doorbelasting aan FNV		-13	-13
Subtotaal	-	-33	-114
Totaal	2.337	2.491	2.205

De € 20.000 aan vrijgevallen contracten betreft faciliteiten waarvan het contract niet is geëffectueerd. Deze vrijval vindt plaats na vijf jaar. De € 13.000 aan doorbelasting betreft deelname aan het algemeen bestuur van de FNV.

Urenverdeling kaderleden	Schooljaar 2023/2024	Schooljaar 2022/2023
<i>Vereniging</i>		
Hoofdbestuur	204	216
Sectorbestuur	76	76
Groepen	18	18
Afdelingen	24	24
Internationale zaken	24	24
Ledenparlement/overige	18	14
Subtotaal	364	372
<i>Consulenten</i>		
Vakbondsconsulenten	405	405
Sectorconsulenten	536	536
Pr-consulenten	80	64
Subtotaal	1.021	1.005
Totaal	1.385	1.377

Internationaal

De AOb zet zich ook buiten Nederland in voor goede arbeidsvoorwaarden en voor kwalitatief goed en toegankelijk onderwijs. Besluiten op Europees niveau beïnvloeden steeds vaker de gang van zaken in Nederland en in onze onderwijssector. Deze besluiten en wereldwijde trends bepalen een flink deel van de speelruimte die de AOb als vakbond heeft.

De AOb is daarom actief lid van Education International, de wereldkoepel van onderwijsbonden. Daarbinnen is de AOb lid van de ETUCE, de koepel van onderwijsbonden in de Europese regio. De ETUCE fungeert als platform voor ontmoeting, afstemming en uitwisseling. Tegelijkertijd is deze koepel de sociale partner van de Europese Commissie op het gebied van onderwijs en gesprekspartner van de OESO. De AOb maakt deel uit van het ETUCE-bestuur en is actief in werkgroepen, commissies en gezamenlijke projecten.

De AOb neemt daarnaast regelmatig deel aan activiteiten van en met partnerbonden, zowel in Nederland als in het buitenland. In Nederland is de AOb actief in verschillende commissies en werkgroepen van FNV Internationaal. Voor dit internationale vakbondswerk is een budget beschikbaar. De hoogte van dit budget wisselt naar gelang de geplande activiteiten.

Naast het internationale vakbondswerk spant de AOb zich in op het gebied van internationale solidariteit. De AOb ondersteunt vakbonden in landen waar het slecht is gesteld met de vakbonden, de positie van leraren, het onderwijs en/of de kansen voor kinderen om naar school te gaan. Te vaak worden mensen- en vakbondsrechten geschonden. De laatste jaren is de situatie op veel plaatsen verslechterd, ook dicht bij Nederland.

Deze activiteiten worden betaald uit de solidariteitsreserve. De AOb reserveert hiervoor elk jaar een vast percentage van 0,7% van de contributieopbrengsten, ongeveer € 1,30 per lid per jaar. Het grootste deel hiervan wordt via Mondiaal FNV besteed aan projecten van onderwijsbonden in ontwikkelingslanden. De rest gebruikt de AOb voor noodhulp of voor activiteiten die niet passen binnen de criteria voor projectaanvragen, zoals deelname aan de Global Campaign for Education of het maken van lesmateriaal.

Soms kan een beroep worden gedaan op externe budgetten, bijvoorbeeld van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. De uitgaven voor activiteiten die daarmee in de verschillende landen worden gedaan, zijn niet te zien in de jaarrekening, omdat de budgetten rechtstreeks beschikbaar worden gesteld aan de deelnemende bonden. In 2023 kregen op deze manier meerdere onderwijsbonden in Afrika steun uit het Vakbondsmedefinancieringsprogramma van Mondiaal FNV.

Uit een grote overheidssubsidie voor activiteiten tegen kinderarbeid ontvangen vier onderwijsbonden in Afrika en Azië van 2019 tot en met 2024 in totaal meer dan 1 miljoen euro. De rol van de AOb is de afstemming met Education International ten aanzien van de inhoud van de programma's van de onderwijsbonden en het leiden van de overkoepelende Education Working Group.

Het budget voor de buitenlandse onderwijsbonden binnen dit project *Work, No Child's Business* (van Stop Kinderarbeid, Save the Children NL en UNICEF) wordt beheerd via Education International. In de jaarrekening is alleen het bedrag te zien dat de AOb rechtstreeks ontvangt en uitgeeft om ondersteuning te bieden aan de onderwijsprogramma's binnen dit project.

6 De werkorrganisatie

Voor de werkorganisatie is 2023 een jaar met twee gezichten geweest. Het was het jaar waarin we er weer in slaagden ledenwinst te boeken. Dit kwam natuurlijk door de goede cao's die werden afgesloten, maar ook door verdere professionalisering van marketing en communicatie. We slaagden er ook in om ons profiel van beroepsorganisatie verder inhoud te geven door een aantal grote projecten die we binnenhaalden, zoals het opstellen van het beroepsbeeld en de basishouding passend onderwijs. We bouwden ledenbetrokkenheid verder uit met wetenschapscolleges en Crash Courses. En natuurlijk beantwoordden we duizenden vragen van leden, hielpen we ruim 3500 leden met een juridisch dossier en bedienden we zo'n 1000 medezeggenschapsraden en ondernemingsraden met een servicepakket.

Tegelijkertijd stonden de onderlinge verhoudingen onder druk. Het reorganisatieplan kon, ondanks het feit dat het zonder gedwongen ontslagen kon worden gerealiseerd, niet op draagvlak rekenen en is door bestuur en directie van tafel geveegd om te werken aan betere verhoudingen. Na een eerste onderzoek is gestart met een cultuurtraject dat doorloopt in 2024.

In 2023 was de gemiddelde formatie als volgt:

Formatieverdeling <i>in fte</i>	Begroting 2023	Werkelijk 2023	Werkelijk 2022
Bestuur, directie en staf	8,3	8,3	8,8
Individuele belangenbehartiging	40,9	39,5	42,0
Collectieve belangenbehartiging	36,7	35,8	33,8
Marketing en communicatie	13,7	13,2	14,2
Ondersteunende diensten	28,8	27,5	30,2
Overige (projecten)	0,0	1,0	0,9
Totaal	128,4	125,3	129,9

De personeelskosten van de AOb zagen er als volgt uit:

Personeelskosten naar afdeling <i>(Salariskosten/overige personeelskosten/ inhuur)</i>	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Exploitatie 2022
Bestuur, directie en staf	1.129	1.166	1.184
Individuele belangenbehartiging	3.853	4.084	3.929
Collectieve belangenbehartiging	4.056	3.967	3.542
Marketing en communicatie	1.320	1.396	1.424
Ondersteunende diensten	2.622	2.573	2.483
Niet toebedeeld (verlofdagen etc.)	25	172	183
Subtotaal	13.005	13.358	12.745
Overig (vereniging/projecten)	296	862	406
Totaal	13.301	14.220	13.151

De stijging in de overige personeelskosten komt met name door de inhuur van personeel (€ 508.000) voor de gesubsidieerde- en interne projecten.

De werkorganisatie bestaat uit de volgende onderdelen:

Bestuur en directie

Deze afdeling bestaat uit het dagelijks bestuur van de vereniging en de directeur van de werkorganisatie. Zowel het bestuur als de directeur worden ondersteund door een secretariaat.

Individuele belangenbehartiging

Informatie en Advies Centrum

Het Informatie en Advies Centrum (IAC) is de plek waar AOb-leden met hun individuele vragen terecht kunnen. Zij worden deskundig te woord gestaan door medewerkers en kaderleden. Vragen kunnen gaan over lidmaatschap, cursussen, beleid, rechtspositie, uitkeringen, pensioenen en nog veel meer. Complexere vragen worden doorgeleid naar de Algemene Juridische Dienst.

Algemene Juridische Dienst

Bij de Algemene Juridische Dienst werken juristen, advocaten en secretariael medewerkers die individuele AOb-leden bijstaan bij het oplossen van problemen aangaande werk en inkomen. Wanneer dat met bemiddeling niet lukt, staan zij leden bij in het voeren van juridische procedures.

Collectieve belangenbehartiging

Beleid, Kennis en Ontwikkeling

Op de afdeling Beleid, Kennis en Ontwikkeling werken sectorbestuurders en beleidsmedewerkers. Zij adviseren en onderhandelen over cao's en adviseren het bestuur over arbeidsvoorwaardelijke en onderwijsinhoudelijke onderwerpen zoals bevoegdheden en het opleiden van leraren, sociale zekerheid, medezeggenschap, pensioenen en andere maatschappelijke thema's.

Buitendienst

Vanuit de vijf rayonkantoren werken rayonbestuurders samen met kaderleden aan de uitvoering van het sectorale beleid voor leden op lokaal niveau. Dat kan bijvoorbeeld gaan over de invulling van cao-afspraken of over sociale plannen bij reorganisaties. Vanuit de praktijk leveren de rayonkantoren input voor het landelijk beleid.

Scholing en advies

Een groep trainers en adviseurs verzorgt landelijke advies- en begeleidingstrajecten en cursussen, vooral op het terrein van medezeggenschap en gericht op medezeggenschaps- en ondernemingsraden. Daarnaast zijn er bijeenkomsten over onderwijsinhoudelijke thema's.

Bondskaderscholing

Als onderdeel van collectieve belangenbehartiging wordt scholing van actieve kaderleden ontwikkeld, gecoördineerd en uitgevoerd.

Marketing en communicatie

De redactie maakt bijna iedere maand het Onderwijsblad en publiceert op sociale media en de website het relevante vakbonds- en onderwijsnieuws. De afdeling marketing concentreert zich op ledenwerving en -behoud. Zij doet dat samen met kaderleden die op scholen en opleidingen het lidmaatschap onder de aandacht brengen. Daarnaast is de afdeling actief bij grote evenementen, zoals stakingen, en bij het onder de aandacht brengen van producten van de AOb, zoals scholing. De persvoorlichter brengt AOb-nieuws onder de aandacht van de media. De lobbyist onderhoudt, in samenwerking met de beleidsafdeling en het dagelijks bestuur, contacten met politici en andere relevante organisaties.

Ondersteunende diensten

Om de bedrijfsvoering van de AOb optimaal te laten verlopen, werken er professionals op verschillende ondersteunende afdelingen. Het gaat om financiën, hr, ict, facilitaire zaken en het centraal- en rayonsecretariaat. Een stafbureau, bestaande uit een directiesecretaris, een bestuurssecretaris en een assistent controller, ondersteunt de directie en het bestuur.

Norm

Bij de samenstelling van de personeelsbegroting hanteerde de vereniging in 2023 als richtpunt een norm waarbij de personele lasten van de werkorganisatie maximaal 72 procent van de gedefinieerde baten mogen bedragen. Het gaat hierbij om de contributiebaten, de inkomsten uit de mr-servicepakketten en 50 procent van de baten uit scholing.

De personele lasten bedroegen in 2023 79,5 procent van de gedefinieerde baten. Voor de overschrijding van de norm zijn drie oorzaken aan te wijzen:

1. Achterblijven opbrengst scholing
2. Hogere inhuurkosten
3. Reservering vakantiedagen

In 2023 heeft de scholingstak van de AOb hernieuwde aandacht gekregen. De formatie werd uitgebreid en de werkwijzen werden tegen het licht gehouden. De verwachte omzetstijging werd echter niet gerealiseerd door onder andere ziekte en dat heeft zijn weerslag op de norm. Bij deze berekening wordt namelijk 50 procent van de scholingsinkomsten meegenomen.

De inhuurkosten zijn ook boven het budget uitgekomen. Dit heeft drie oorzaken. Ten eerste was inhuur noodzakelijk vanwege een aantal langdurig zieke werknemers. Ten tweede moest er door de krapte op de arbeidsmarkt vervanging worden ingehuurd voor lang openstaande functies. En tot slot was inhuur nodig omdat personeel tijdelijk werkzaam was voor reorganisatiedoelinden.

Het aantal vakantiedagen dat niet wordt opgenomen door het personeel is een post die niet wordt gebudgetteerd.

Normberekening x € 1.000	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Exploitatie 2022
Personeelskosten *			
Brutolonen incl. vakantiegeld en eindejaarsuitkering	9.621	9.639	9.311
Sociale lasten	1.403	1.456	1.360
Pensioenpremies	1.461	1.441	1.381
Uitkeringen	48	47	41
Salariskosten	12.533	12.583	12.093
Inhuur personeel	140	407	229
Doorberekende lonen en uitkeringen	-185	-400	-306
Overige personeelskosten	517	583	729
Overige personeelskosten	472	590	652
Subtotaal	13.005	13.173	12.745
Af: Vacatie-detacheringvergoedingen	-97	-124	-101
Totale personeelskosten	12.908	13.049	12.644
Omzet			
Contributiebaten	15.704	15.603	15.046
Mr-servicepakket	505	545	522
Overige omzet 50%	377	261	211
Totale omzet	16.586	16.409	15.779
Norm (personeelskosten/omzet)	77,8%	79,5%	80,1%

*) Enkel personeelskosten van de werkorganisatie

7 Projecten

In 2023 is de AOb gestart met het meer projectmatig werken. Hiervoor is een projectbureau opgericht dat de projectteams ondersteunt met het uitvoeren van het project en de administratie afhandeling en verantwoording. Behalve interne projecten zijn er ook diverse gesubsidieerde projecten in 2023 gestart. De meeste hebben hun voortgang in 2024. In de begroting was € 420.000 opgenomen voor nieuwe interne projecten. Daarvan is € 472.000 uitgegeven.

Kosten interne projecten 2023 met budget:

Interne projecten x € 1000	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Vershil 2023
<i>interne projecten</i>			
Wetenschapscolleges	38	27	-11
Projectbureau	85	158	73
Kennisnetwerken	103	135	32
Crash Course Teacher Leadership	61	30	-31
Campagne Van onderaf	53	46	-7
Campagne Kies voor goed onderwijs	33	36	3
Actieloket	46	32	-14
Baanzekerheid	-	7	7
Producten- /dienstencatalogus	1	1	-
subtotaal	420	472	52
<i>Overige</i>			
Ledenwerfcampagne	180	274	94
Reorganisatie	-	78	78
Overige	-	9	9
subtotaal	180	361	181
Totaal	600	833	233

Wetenschapscolleges

In 2023 waren er vier wetenschapscolleges 'nieuwe stijl' in samenwerking met researchEd. Daar hebben zich 811 personen voor opgegeven. Van dit aantal was ongeveer 50 procent lid. De wetenschapscolleges zijn bedoeld om leraren te voorzien van inspirerende wetenschappelijke kennis, om niet-leden te interesseren voor de AOb en ze zijn bedoeld als platform voor het inhoudelijke debat bij de AOb.

Projectbureau

In 2023 is het projectbureau opgezet en is er een medewerker ingehuurd ter ondersteuning van interne projecten en subsidieprojecten. Gedurende 2023 zijn er diverse standards opgesteld ter ondersteuning van de projectleiders. Vanaf 2024 is het projectbureau onderdeel van de staande organisatie.

Kennisnetwerken

Kennisland en Move.nu deden in 2023 onderzoek naar de vorming van thema- en kennisnetwerken binnen de AOb. In 2023 zijn de eerste netwerken gestart.

Crash Course Teacher Leadership

Dit is een aanbod van trainingen op het gebied van persoonlijk leiderschap van de leraar, innovatie, organisatieontwikkeling, arbeidsvoorwaarden en onderwijsbeleid. Voor de AOb is het

een plek voor het actief maken van leden en het vergroten van het netwerk. In 2023 was er in samenwerking met ResearchEd een driedaagse cursus, ontworpen voor- en door leden.

Campagne Kies voor goed onderwijs

In aanloop naar de verkiezingen draaide de actiecampagne *Kies voor goed onderwijs*. Met de actie signaleerde de AOb dat er in de verkiezingsstrijd nauwelijks aandacht was voor de grote problemen in het onderwijs. Er was een actiepagina en de lezers van het Onderwijsblad ontvingen de poster *Kiezer zoekt onderwijspartij* en een begeleidende brief van AOb-voorzitter Tamar van Gelder. In de brief werden mensen opgeroepen de poster voor het raam te hangen. Verder kregen ruim vijfduizend 'bondgenoten van het onderwijs' die zich bij de AOb hadden gemeld door een petitie te ondertekenen, een mail waarin ze werden doorverwezen naar de AOb-campagnepagina.

Actieloket en campagne Van onderaf

Het in 2023 ontwikkelde Actieloket is een plek voor hulpvragen op het gebied van actie voeren. Eind 2023 waren de eerste trainingen en inspiratiesessies binnen de AOb.

Subsidieprojecten

De gesubsidieerde projecten hebben in 2023 de verwachtingen sterk overtroffen. Dat is te zien aan de overschrijding van het budget met € 367.000.

Gesubsidieerde projecten x € 1.000	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Verschil 2023
APG pensioen bewustzijnsproject	69	71	2
NPO Kenniscommunity	50	36	-14
Beroepsbeeld Leraar	245	282	37
Work: No Child's Business	33	36	3
Schoolleiders in het vo	-	297	297
Landelijke norm basisondersteuning	-	26	26
Onderwijsregio's	-	17	17
Herijking bekwaamheidseisen leraren	-	2	2
Herijking bekwaamheidseisen mbo-instructeurs	-	2	2
TU Delft	5	-	-5
Totaal	402	769	367

APG pensioen bewustzijnsproject

De AOb krijgt middelen voor pensioenvoorlichting en -communicatie, met als doel het pensioenbewustzijn te vergroten en mensen bewust keuzes te laten maken over pensioenering. De AOb geeft in alle rayons voorlichting over het keuzepensioen en besteedt aandacht aan dit onderwerp in het Onderwijsblad en op de site.

NPO Kenniscommunity

Praktijkkennis vormt nog onvoldoende onderdeel van de huidige kennisinfrastructuur van het onderwijs. Daarin ligt de focus namelijk op kennis uit onderzoek. Het doel van de Kenniscommunity is daarom praktijkkennis zichtbaar maken in relatie tot wetenschap. Professionele dialogen tussen leraren worden opgenomen op film en verspreid. Hiervoor is een netwerk gevormd met een aantal (kader)leden. Belanghebbenden kunnen de films bekijken, waarin ze

kunnen leren van collega's hoe wetenschap toe te passen in de praktijk.

Beroepsbeeld Leraar

De AOb is penvoerder voor het project waarbinnen een beroepsbeeld voor de leraar wordt opgesteld.

Work: No Child's Business

Dit betreft de AOb-activiteiten in de grote campagne tegen kinderarbeid. Zie voor verdere toelichting het hoofdstuk Internationaal op pagina 28.

Programma schoolleiders in het vo

De sociale partners in het voortgezet onderwijs krijgen middelen om de beroepsgroep schoolleiders in het vo te versterken. Voor de AOb is het ondersteunen van schoolleiding van belang, omdat schoolleiders een belangrijke rol hebben in het beschermen en vergroten van de professionele ruimte en autonomie van leerkrachten. In 2023 is er door het programmateam gewerkt aan het ontwerp van dit programma. Er is een communicatiestrategie opgezet en er zijn eerste activiteiten uitgevoerd, zoals aanwezigheid op een conferentie, zichtbaarheid in het Onderwijsblad en meerdere werk- en ontwerpessies met leden.

Landelijke norm basisondersteuning

De AOb stelt in opdracht van OCW, en in samenwerking met Ouders & Onderwijs, een norm op voor basisondersteuning in het passend onderwijs.

Onderwijsregio's

Dit betreft middelen die de AOb in staat moeten stellen een gelijkwaardige positie en goede vertegenwoordiging van de beroepsgroep in de onderwijsregio's vorm te geven.

Herijking bekwaamheidseisen leraren

De bekwaamheidseisen beschrijven wat leraren minimaal moeten weten en kunnen en deze zijn wettelijk verankerd. De beroepsgroep stelt de bekwaamheidseisen op voor leraren in po en vo. De AOb is penvoerder van dit project waarin wordt samengewerkt met andere organisaties van leraren.

Herijking bekwaamheidseisen mbo-instructeurs

Gelijktijdig met de herijking bekwaamheidseisen voor leraren, worden ook de bekwaamheidseisen voor instructeurs in het mbo herzien.

TU Delft

Dit betrof een financiële ondersteuning vanuit de Technische Universiteit Delft ten behoeve van lokaal vakbondswerk.

8 Vermogensbeleid

Het vermogensbeheer van de AOb is in handen van de vermogensbeheercommissie AOb. Deze commissie bestaat uit de penningmeester, de directeur en een externe deskundige en wordt bijgestaan door de businesscontroller. De commissie legt verantwoording af aan het hoofdbestuur en informeert de financiële commissie van de algemene ledenvergadering. Doel van de commissie is het monitoren van de uitkomsten en het kritisch bevragen van de vermogensbeheerders. De taken zijn onder meer:

- Toezicht houden op de naleving van de contractuele afspraken met de vermogensbeheerders van de AOb, de instellingen die het beheer uitvoeren;
- Elke twee jaar besluiten of de op dat moment aangestelde vermogensbeheerders voldoende presteren en een aanbeveling doen aan het bestuur ten aanzien van het wel of niet verlengen van de contracten met de aangestelde vermogensbeheerders;
- Op de hoogte zijn van de (globale) waarde van de beleggingsportefeuille;
- Beslissingen nemen ten aanzien van vragen en/of problemen die de vermogensbeheerders aan de commissie kunnen voorleggen.

De vermogensbeheercommissie is gebonden aan het protocol vermogensbeheercommissie AOb, waarin het volgende is vastgelegd:

- Het beleggingsbeleid is gericht op het in stand houden van het stamkapitaal, met als streefrendement een totaalrendement dat, bezien over meer jaren, minimaal gelijk zal zijn aan de inflatie.
- Het te voeren beleid is matig defensief.
- Er is spreiding over de diverse vermogenscategorieën en spreiding over regio's en sectoren.

De AOb hanteert de tien principes van de UN Global Compact op het gebied van mensenrechten, arbeidsrechten, milieu en anticorruptie. Beleggingen in kernenergie, wapens, tabak, kinderarbeid en exploratie van fossiele brandstoffen zijn uitgesloten. Dit geldt eveneens voor staatsobligaties van landen waartegen sancties zijn uitgevaardigd.

Met de vermogensbeheerders zijn contractuele afspraken gemaakt rondom bovenstaande punten. Zo is contractueel het risicoprofiel van de AOb vastgelegd. Hierin zijn de kwaliteit en de bandbreedte bepaald van de verschillende assetcategorieën (zoals aandelen en obligaties) waarin mag worden belegd.

Ongeveer 60 procent van het belegd vermogen wordt aangehouden bij ING en Van Lanschot. Deze vermogensbanken voeren een actief beheer onder toezicht van de vermogensbeheercommissie AOb.

Het resterende percentage van de beleggingen wordt belegd via mandaten, die gezamenlijk met de FNV en het Gemeenschappelijk Beleggingsfonds FNV (GBF) zijn overeengekomen. Dit biedt schaalvoordelen. Hiervoor zijn in overleg (index)fondsen van aandelen, vastrentende waarden en vastgoed geselecteerd en is er een discretionair mandaat voor aandelen vastgesteld. De AOb stelt hierbij een eigen beleggingsmix samen. De uitvoering hiervan is ondergebracht bij Northen Trust. De FNV, GBF en de AOb voeren samen een actief duurzaamheids- en uitsluitingenbeleid.

De AOb hanteert een beleggingsreserve, met als doelvermogen 10 à 15 procent van de beleggingen. Deze reserve vangt eventuele negatieve beleggingsresultaten op.

9 Weerstands- reserve

ACTIE

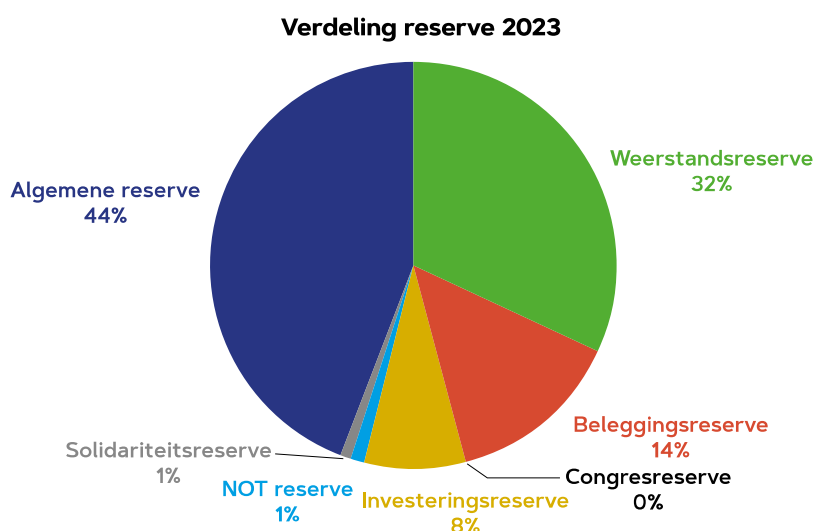

Om de eisen van de vakbond kracht bij te zetten, voert de AOb geregeld actie. De AOb zorgt ervoor dat er altijd voldoende actiemiddelen in kas zijn om deze acties te kunnen organiseren. Hiervoor is een weerstandsreserve gevormd, in de volksmond ook wel de actie- of stakingskas genoemd. Deze financiële reserve stelt de AOb onder meer in staat de leden van de AOb te vrijwaren van de financiële risico's bij stakingen en andersoortige acties.

Alleen bonden die een stakingskas hebben, zoals de AOb, zijn in staat hun leden een stakingsuitkering en vervoersvergoeding te geven. Leden van de AOb ontvangen in het geval van looninhouding een belastingvrije stakingsuitkering conform de uitgangspunten van de FNV. Deze uitkering wordt twee keer per jaar geïndexeerd. In de tweede helft van 2023 was deze uitkering € 85,40 per dag. Hiervan wordt voor de eerste vijf stakingsdagen 85 procent uitgekeerd (€ 73) en voor de zesde dag en verder 115 procent (€ 100).

Alle FNV-sectoren en de bij de FNV aangesloten verenigingen dragen bij aan de weerstandsreserve van de FNV. Acties van de AOb die conform de uitgangspunten van de FNV worden gevoerd, worden meegefinancierd uit dit gezamenlijke weerstandsvermogen. Alle stakingskosten van de AOb worden in dat geval voor een derde deel gedekt door de weerstandsreserve van de FNV. Duren acties langer, dan kan de bijdrage vanuit de FNV hoger worden. Op deze manier hebben FNV-bonden altijd een lange adem bij noodzakelijke acties.

De omvang van de weerstandsreserve van de AOb wordt elk jaar opnieuw berekend en vastgesteld in de algemene vergadering. De omvang van de reserve was eind 2023 110 procent van de uitkering van € 87,10 (uitkering eerste half jaar 2024) vermenigvuldigd met twee stakingsdagen. Deze berekening wordt enkel toegepast op werkende leden. Dit resulteert in een reserve per jaareinde van € 13.174.000. In 2023 zijn geen stakingsuitkeringen verstrekt. Zie voor details onderdeel 6.1.1 van de jaarrekening op pagina 64.

Verdeling bestemmingsreserves + algemene reserves in percentages per 31-12-2023

10 Vooruitblik 2024

De AOb streeft naar een duurzaam evenwicht tussen baten en lasten en voldoende financiële buffers. Om dit te bereiken werkt de vakbond met vaste uitgangspunten. Zo ademt de organisatie mee met de omvang van de vereniging. In november 2023 werd de begroting van de AOb voor 2024 vastgesteld. Deze is hieronder weergegeven. Duidelijk is dat er weer wordt ingezet op een positief resultaat, in tegenstelling tot de begroting voor 2023.

Begroting 2024 x € 1.000	2024	2023	Vershil
Baten			
Contributie	16.863	15.704	1.159
Werkgeversbijdragen/subsidies	5.828	5.502	326
Overige baten	1.763	1.386	377
Totaal baten	24.454	22.592	1.862
Lasten			
Vereniging	3.541	3.677	-136
Werkorganisatie	18.956	18.098	858
Bijdrage FNV en ACOP	850	1.144	-294
Projecten	1.238	1.002	236
Activiteiten t.l.v. bestemmingsreserve	118	200	-82
Totaal lasten	24.703	24.121	582
Vermogensresultaat	650	600	50
Resultaat voor belastingen	401	-929	1.330

De contributie zal naar verwachting toenemen door ledengroei en door de indexatie van 8 procent op de contributie. Daarnaast wordt verder ingezet op een groei van de scholingsactiviteiten door enerzijds intensivering van training en advieswerkzaamheden en anderzijds door voor de mr-servicepakketten een meer marktconforme prijs te gaan hanteren. Er is voor een kleine € 600.000 aan gesubsidieerde projecten in de begroting opgenomen die voor hetzelfde bedrag in de kosten staan.

Door de kosten in de hand te houden en de baten te verhogen, spreekt deze begroting de ambitie uit om weer een positief resultaat neer te zetten.

11 Risicoparagraaf

De AOb moet rekening houden met verschillende onzekere (financiële) factoren en risico's. Het gaat om de onderstaande risicoterreinen.

Reputatierisico's

De AOb houdt rekening met reputatierisico's, zoals negatieve publiciteit die de geloofwaardigheid en het vertrouwen van leden in de AOb kan schaden. De bond werkt vanuit een door de algemene vergadering vastgestelde missie en visie en strategisch plan, en vanuit door de vereniging vastgestelde standpunten. Bij belangrijke besluiten consulteert de AOb de leden.

Strategische risico's

Strategische risico's hebben te maken met keuzes in strategie, positionering en beleidskeuzes van de AOb. Het kan daarnaast gaan om ontwikkelingen die de positie van de AOb kunnen ondermijnen, zoals onzekere arbeidsmarktomstandigheden, individualisering, krimp van werkgelegenheid, negatieve beeldvorming over vakorganisaties en veranderingen in het onderwijssysteem. Ook de toegenomen concurrentie van de rechtsbijstandverzekeraars is een punt van aandacht. Daarom legt de AOb in het strategisch beleid sterk de nadruk op twee doelen: het verbeteren van arbeidsvoorwaarden en juridische bijstand én het waarborgen van de onderwijskwaliteit, met een focus op het beroep leraar. Verder houdt de AOb veranderingen in wet- en regelgeving goed in beeld en zit de vakbond aan zoveel mogelijk tafels om invloed uit te blijven oefenen op de verschillende beleidsterreinen en nieuwe wet- en regelgeving.

Financiële risico's

De financiële risico's hebben betrekking op de financiële positie van de AOb en de risico's van het financieel beheer door de AOb. Risico's voor de financiële positie worden beheerst door het financiële beleid en monitoring. Het financiële beleid is gericht op een gezond evenwicht tussen baten en lasten met voldoende financiële buffers. Belangrijk hierbij zijn het vastgelegde vermogensbeleid, de manier waarop geld wordt verdeeld met vaste richtpunten in de begroting en de richtpunten voor de omvang van de algemene en bestemde reserves.

Juridische risico's

Juridische risico's kunnen ontstaan door arbeidsconflicten met eigen personeel, geschillen met werkgevers en individuele geschillen met leden. De risico's hierbij omvatten kosten in de vorm van juridische procedures, reputatieschade en mogelijk een afname van het aantal leden. Voor interne personeelsleden heeft de AOb een vertrouwenspersoon. Ook voert de bond een cultuuronderzoek uit om te zorgen voor een veilige werkomgeving.

Bij conflicten kunnen leden via een klachtenprocedure hun bezwaren tegen de AOb uiten. Conflicten met werkgevers horen bij een vakbond en dus bij de AOb, maar de AOb blijft daarbij binnen de grenzen van de wet en het redelijke. De AOb heeft beleid opgesteld ten aanzien van acties met daarin procedurele en juridische waarborgen.

Operationele risico's

Operationele risico's betreffen de alledaagse activiteiten binnen de AOb, zoals het beheer van gebouwen en systemen, veranderingen in wet- en regelgeving en dienstverleningsproblemen door bijvoorbeeld systeemstoringen. Tegenwoordig zijn met name de ict-systemen van essentieel belang. De AOb hecht grote waarde aan bijvoorbeeld het veilig opslaan van de data van leden, die wordt bewaard in de cloud en zorgvuldig beveiligd met ondersteuning van externe experts. Daarnaast monitort de AOb dagelijks het aantal leden en voert onderzoeken uit om goed in te spelen op de behoeften en vragen van leden.

Fraude risico's

Ons financiële systeem (AFAS profit) is zo ingericht dat enkel de daartoe geautoriseerde medewerkers daar toegang toe hebben. In het purchase-to-pay proces wordt de functiescheiding strikt gehandhaafd. Door deze inrichting en controle wordt factuurfraude bestreden. Betaal

fraude wordt bij de AOb bestreden door bij onze betaalprocedure ook een strikte functiescheiding toe te passen. Daarnaast is het bancaire betaalsysteem zo ingericht dat er altijd een gezamenlijke autorisatie nodig is om een betaling uit te kunnen voeren.

Toetsing beheersmaatregelen

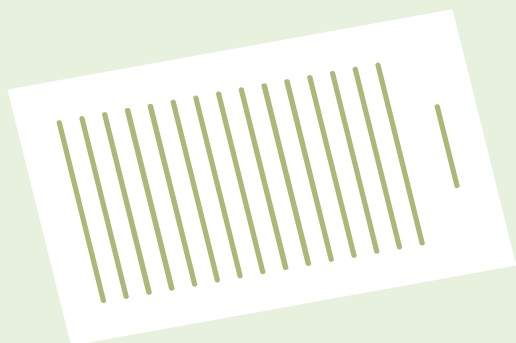
De AOb voert beheersmaatregelen uit op alle genoemde terreinen. Onze interne beheersingsmaatregelen en opvolging daarvan wordt jaarlijks getoetst via een externe controle door een onafhankelijk accountantskantoor. Dit resulteert in een management rapportage die wordt besproken met bestuur en directie.

Klimaat risico's

De verandering in het klimaat vormt niet direct een risico voor de organisatie en zijn continuïteit. Er worden wel maatregelen genomen om klimaatverandering tegen te gaan door bijvoorbeeld; Groene beleggingen, gebruik van zonnepanelen, volledige vergoeding OV-kosten woon-werk en de transitie naar elektrische lease-auto's.

12 Jaarrekening 2023

Inhoudsopgave jaarrekening

1. Algemene gegevens

1	Algemene gegevens	51
---	-------------------	----

2. Geconsolideerde Jaarrekening

2.1	Geconsolideerde balans per 31 december 2023 na resultaatbestemming	52
2.2	Geconsolideerde staat van baten en lasten 2023	53
2.3	Geconsolideerd kasstroomoverzicht 2023	54
2.4	Algemene toelichting	55
2.5	Toelichting op de geconsolideerde balans	62
2.6	Toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten	71
2.7	Voorstel resultaatverdeling	75
2.8	Analyse van verschillen tussen begroting en exploitatie	76
2.9	Gebeurtenissen na balansdatum	77

3. Enkelvoudige Jaarrekening

3.1	Balans per 31 december 2023 na resultaatbestemming	78
3.2	Staat van baten en lasten 2023	79
3.3	Toelichting op de balans en staat van baten en lasten 2023	80
3.4	Ondertekening	82

4. Overige gegevens

4.1	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	83
-----	---	----

Bijlage

Bijlage 1:	Jaarcijfers 2023 AOb Diensten B.V.	89
Bijlage 2:	Opgave bestuurs- en nevenfuncties leden dagelijks bestuur	91
Bijlage 3:	Geconsolideerde lasten 2023 (functionele indeling)	93

1 Algemene gegevens

Statutaire naam:	Algemene Onderwijsbond (afgekort AOb)	
Vestigingsplaats:	Utrecht	
Rechtsvorm:	Vereniging	
Samenstelling dagelijks bestuur:	T. van Gelder	voorzitter
	D. van der Zweep	penningmeester
	J.J.C. Evers	plv. voorzitter
	H.J. de Moel	algemeen secretaris
		plv. penningmeester
	T.T.A.J. Roovers	plv. algemeen secretaris
	C. Compas	directeur

2.1 Geconsolideerde balans per 31 december 2023 na resultaatbestemming

		(x1000)	
ACTIVA		31/12/2023	31/12/2022
VASTE ACTIVA			
1.	Immateriële vaste activa		
	Software	803	1.023
	Websites	288	112
	Subtotaal	1.091	1.135
2.	Materiële vaste activa		
	Verbouwing en installaties	1.362	1.435
	Inventaris	396	492
	Computers en infrastructuur	203	139
	Subtotaal	1.961	2.066
3.	Financiële vaste activa		
3.1	Effecten	39.016	36.712
	Subtotaal	39.016	36.712
	Totaal vaste activa	42.068	39.913
VLOTTENDE ACTIVA			
4.	Vorderingen op korte termijn		
4.1	Debiteuren	195	240
4.2	Overige vorderingen en overlopende activa	3.799	1.594
	Subtotaal	3.994	1.834
5.	Liquide middelen		
5.1	Saldi bij banken	1.772	1.704
	Totaal vlottende activa	5.766	3.538
	Totaal activa	47.834	43.451
PASSIVA			
PASSIVA		31/12/2023	31/12/2022
6.	Eigen vermogen		
6.1	Bestemmingsreserves	23.412	22.018
6.2	Algemene reserve	18.260	15.999
	Totaal eigen vermogen	41.672	38.017
7.	Voorzieningen	889	858
8.	Schulden op lange termijn	879	1.005
9.	Schulden op korte termijn		
	Crediteuren	226	257
9.1	Belastingdienst en premies sociale verzekeringen	333	343
9.2	Overige schulden en overlopende passiva	3.835	2.971
	Totaal vlottende passiva	4.394	3.571
	Totaal passiva	47.834	43.451

2.2 Geconsolideerde staat van baten en lasten 2023

		(x1000)		
10	BATEN	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Exploitatie 2022
10.1	Contributiebaten	15.704	15.602	15.046
10.2	Structurele subsidies	5.100	5.966	5.240
10.3	Incidentele subsidies	402	1.729	140
10.4	Baten uit scholing en advies	1.259	1.067	1.108
10.5	Baten publicaties	168	168	172
10.6	Overige baten	177	255	205
	Totaal baten	22.810	24.787	21.911
11	LASTEN			
11.1	Personeelskosten	13.301	14.220	13.151
11.2	Inkoop verloffaciliteiten	2.337	2.491	2.205
11.3	Huisvestingskosten	1.582	1.626	1.282
11.4	Overige kosten	6.407	6.150	5.601
11.5	Afschrijvingskosten	712	815	557
	Totaal lasten	24.339	25.302	22.796
	Resultaat bedrijfsvoering	-1.529	-515	-885
12	Financiële baten en lasten	600	4.195	-6.222
	Resultaat voor belastingen	-929	3.680	-7.107
13	Vennootschapsbelasting	13	25	21
	Resultaat na belastingen	-942	3.655	-7.128
	Verdeling resultaat			
	Dotaties bestemmingsreserve	250	1788	669
	Onttrekkingen bestemmingsreserve	-310	-394	-1365
	Algemene reserve	-882	2.261	-6.432

2.3 Geconsolideerd kasstroomoverzicht 2023

			(x1000)
	2023	2022	
Resultaat na belastingen	3.655	-7.128	
Aanpassing voor financiële baten	-4.195	6.222	
Aanpassing voor afschrijvingen	666	638	
Aanpassing voor mutaties voorzieningen	31	23	
Mutaties kortlopende vorderingen	-2.160	566	
Mutaties kortlopende schulden	823	827	
	-1.337	1.393	
Kasstroom uit bedrijfsoperaties	-1.180	1.148	
Ontvangen dividend en (coupon)rente	303	517	
Mutatie vermogensresultaat	-400	370	
	-97	887	
Kasstroom uit operationele activiteiten	-1.277	2.035	
Investeringen in immateriële vaste activa	-401	-445	
Investeringen in materiële vaste activa	-275	-86	
Desinvesteringen in immateriële vaste activa	159	31	
Desinvesteringen in materiële vaste activa	-	14	
	-517	-486	
Investeringen in financiële vaste activa	-5.792	-11.336	
Desinvesteringen in financiële vaste activa	7.780	9.724	
	1.988	-1.612	
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	1.471	-2.098	
Aflossing langlopende schulden	-126	-126	
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-126	-126	
Mutatie liquide middelen (-/- = afname)	68	-189	
Het verloop van de geldmiddelen is als volgt:			
Stand per 1 januari	1.704	1.893	
Mutatie boekjaar	68	-189	
Stand per 31 december	1.772	1.704	

2.4 Algemene toelichting

2.4.1 Algemeen

Naam, zetel en doel

De vereniging draagt de naam: Algemene Onderwijsbond. De naam wordt afgekort met de letters AOb. In dit verslag wordt de naam 'AOb' gebruikt.

De vereniging is ingeschreven in het handelsregister te Utrecht onder nummer: 0483462. De bond is aangesloten bij de Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV). Het hoofdkantoor van de AOb is per 1 januari 2017 gevestigd aan: St.-Jacobsstraat 22, 3511 BS te Utrecht.

Functionele valuta

De posten in de jaarrekening van de groepsmaatschappijen worden gewaardeerd met inachtneming van de valuta van de economische omgeving waarin de groepsmaatschappij haar bedrijfsactiviteiten voornamelijk uitoefent (de functionele valuta). De geconsolideerde jaarrekening is opgesteld in euro's, zowel de functionele als de presentatievaluta. De bedragen in het bestuursverslag en in de jaarrekening worden in de tabellen afgerond op duizenden euro's tenzij anders staat vermeld. Aantallen (niet zijnde bedragen) worden niet in duizendtallen gepresenteerd.

Activiteiten

Het statutaire doel van de Algemene Onderwijsbond is:

- De behartiging van de belangen van zijn leden en hun nagelaten betrekkingen en
- De behartiging van de belangen van het onderwijs, middels:
  1. Het organiseren van allen die lid kunnen zijn en de uitgangspunten en het doel van de bond onderschrijven;
  2. Het bepleiten van de belangen van groepen zoals in de doelstelling genoemd bij allen die invloed kunnen hebben op beslissingen die deze belangen betreffen;
  3. Het aangaan van collectieve arbeidsovereenkomsten;
  4. Het beïnvloeden van de publieke opinie;
  5. Het uitgeven en verspreiden van een periodiek en andere publicaties;
  6. Het organiseren van vergaderingen, cursussen, lezingen;
  7. Het verlenen van advies en bijstand en het geven van voorlichting aan de leden op rechtspositioneel en onderwijskundig gebied met inachtneming van het bepaalde in het huishoudelijk reglement;
  8. Het oprichten en steunen van instellingen werkzaam in het belang van het onderwijspersoneel of van het onderwijs;
  9. Het samenwerken met andere organisaties en instellingen;
  10. Het bevorderen van de studie van wetenschappen die betrekking hebben op onderwijs en opvoeding;
  11. Het bevorderen van goede opleidingen ten behoeve van het onderwijspersoneel;
  12. Andere middelen die het bereiken van het doel kunnen bevorderen.

Jaarrekening

De jaarrekening en het bestuursverslag van de AOb zijn opgesteld in overeenstemming met BW 2 titel 9 en richtlijn 640, die specifiek geldt voor organisaties zonder winststreven, en de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving, die uitgegeven zijn door de Raad voor de Jaarverslaggeving. De grondslagen hebben betrekking op de jaarrekening als geheel. De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar.

Schattingen

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening, vormt de leiding van de AOb zich verschillende oordelen en schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de jaarrekening.

Groepsverhouding

De AOb staat aan het hoofd van de groep. De jaarrekening van de AOb Diensten B.V. is opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening van de AOb. De AOb Diensten B.V. is statutair gevestigd in Utrecht en biedt advies en begeleiding aan scholen op het gebied van medezeggenschap. De directie bestaat uit de heer M. Crum. Tevens is er een Raad van Toezicht waarin het dagelijks bestuur van de AOb zitting heeft.

Grondslagen voor consolidatie

In de consolidatie worden opgenomen: de financiële gegevens van de Algemene Onderwijsbond en de rechtspersonen waarin de AOb op enigerlei wijze direct of indirect een beslissende invloed heeft op grond van een financiële en/of bestuurlijke verbondenheid. De geconsolideerde rechtspersonen worden voor 100 procent in de consolidatie betrokken.

Intercompany transacties, intercompany winsten en onderlinge vorderingen en schulden tussen geconsolideerde rechtspersonen worden geëlimineerd. De in de consolidatie begrepen rechtspersonen zijn:

- Algemene Onderwijsbond
- AOb Diensten B.V., Utrecht (100 procent)

Verbonden partijen

Als verbonden partij worden aangemerkt alle rechtspersonen waarover overheersende zeggenschap, gezamenlijke zeggenschap of invloed van betekenis kan worden uitgeoefend. Bij een zeggenschap van 20 procent of meer wordt aangenomen dat er invloed van betekenis is. Ook rechtspersonen die overwegende zeggenschap kunnen uitoefenen, worden aangemerkt als verbonden partij. Ook de statutaire bestuurders, andere sleutelfunctionarissen in het management en nauwe verwanten zijn verbonden partijen.

De volgende gelieerde entiteiten worden, naast de in de paragraaf 'grondslagen voor consolidatie' genoemde entiteiten, tot verbonden partijen gerekend:

- Vereniging Algemene Centrale van Overheidspersoneel FNV (ACOP)
(met volledige rechtsbevoegdheid)
Bij de FNV aangesloten werknemersorganisatie overheid en onderwijs
- Stichting Financiering Structureel Vakbondsverlof Onderwijs (SFSVO)
Is verantwoordelijk voor de verdeling van de vakbondsmiddelen
- Stichting Gemeenschappelijk Beleggingsfonds FNV (GBF)
Beleggingsinstelling in vaste activa
- Stichting de Burcht
Stichting die zich bezighoudt met de inhoudelijke koers en de exploitatie van het gebouw De Burcht.

Toelichting op het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen. Kasstromen in vreemde valuta zijn omgerekend tegen de gemiddelde koers. Koersverschillen inzake geldmiddelen worden afzonderlijk in het kasstroomoverzicht getoond. Ontvangen en betaalde rente, ontvangen dividenden en winstbelastingen zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten. Betaalde dividenden zijn opgenomen onder de kasstroom uit financieringsactiviteiten.

2.4.2 Grondslagen voor de waardering van de balansposten

Immateriële vaste activa

Ontwikkelingskosten van het ict-platform, software en websites worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs- of vervaardigingskosten. Er wordt rekening gehouden met bijzondere waardeverminderingen. Dit is het geval als de boekwaarde van het actief hoger is dan de realiseerbare waarde ervan. Om vast te stellen of er voor een immaterieel vast actief sprake is van een bijzondere waardevermindering, wordt verwezen naar 'Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa'.

Materiële vaste activa

Verbouwingen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs en/of vervaardigingsprijs en afgeschreven conform de duur van de huurovereenkomst. Met op balansdatum verwachte duurzame waardeverminderingen wordt rekening gehouden.

Overige vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs plus bijkomende kosten onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de geschatte economische levensduur of lagere bedrijfswaarde.

Financiële vaste activa

Deelnemingen

Deelnemingen waarin invloed van betekenis kan worden uitgeoefend, worden gewaardeerd volgens de vermogensmutatiemethode (nettovermogenswaarde). Wanneer 20 procent of meer van de stemrechten uitgebracht kan worden, wordt ervan uitgegaan dat er invloed van betekenis is. De eerste waardering van de deelneming is gebaseerd op de reële waarde van de identificeerbare activa en passiva op het moment van oprichting. Voor de vervolgwaaarding worden de grondslagen toegepast die gelden voor deze jaarrekening, uitgaande van de waarden bij eerste waardering.

Als resultaat wordt verantwoord het bedrag waarmee de boekwaarde van de deelneming sinds de voorafgaande jaarrekening is gewijzigd als gevolg van het door de deelneming behaalde resultaat.

Effecten

De onder financiële vaste activa opgenomen effecten worden gewaardeerd tegen de beurswaarde. Waardeveranderingen worden rechtstreeks in de winst-en-verliesrekening verwerkt. Transactiekosten die zijn toe te rekenen aan effecten die na eerste verwerking worden gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van de waardeveranderingen via de winst-en-verliesrekening, worden rechtstreeks in de winst-en-verliesrekening verwerkt.

Overige vorderingen

De onder financiële vaste activa opgenomen vorderingen omvatten verstrekte leningen en overige vorderingen die tot het einde van de looptijd worden aangehouden. Deze vorderingen worden initieel gewaardeerd tegen reële waarde om daarna te worden gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs.

Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa

De vereniging beoordeelt op iedere balansdatum of er aanwijzingen zijn dat een vast actief een bijzondere waardevermindering kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde.

Een bijzondere waardeverminderingverlies wordt direct als last verwerkt in de winst-en-verliesrekening onder gelijktijdige verlaging van de boekwaarde van het betreffende actief.

Bij financiële activa die gewaardeerd zijn tegen geamortiseerde kostprijs, wordt de omvang van de bijzondere waardevermindering bepaald als het verschil tussen de boekwaarde van het actief en de best mogelijke schatting van de toekomstige kasstromen, contant gemaakt tegen de effectieve rentevoet van het financiële actief zoals die is bepaald bij de eerste verwerking. De waardevermindering die daarvoor opgenomen is, dient te worden teruggenomen indien de afname van de waardevermindering verband houdt met een objectieve gebeurtenis na afboeking. De terugname wordt beperkt tot het maximale bedrag dat nodig is om het actief te waarderen op de geamortiseerde kostprijs op het moment van de terugname, als geen sprake geweest is van een bijzondere waardevermindering. Het teruggenomen verlies wordt in de staat van baten en lasten verwerkt.

Vorderingen

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie. Na eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Als de ontvangst van de vordering is uitgesteld op grond van een verlengde overeengekomen betalingstermijn, wordt de reële waarde bepaald aan de hand van de contante waarde van de verwachte ontvangsten en worden er op basis van de effectieve rente renteinkomsten ten gunste van de winst-en-verliesrekening geboekt. Alle vorderingen hebben een looptijd korter dan één jaar. Voorzieningen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en direct opeisbare deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Bestemmingsreserves

Aan de van de algemene reserve afgezonderde reserves binnen het eigen vermogen is, door het bestuur, een specifieke bestedingsmogelijkheid gegeven. Deze reserves zijn geen verplichtingen en staan ter vrije beschikking van het bestuur.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op balansdatum bestaan, waarvan het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten. De voorzieningen worden opgenomen tegen nominale waarde.

De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen per balansdatum af te wikkelen. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen af te wikkelen, tenzij anders vermeld.

Schulden

Schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde.

Transactiekosten die direct zijn toe te rekenen aan de verwerving van de schulden, worden in de waardering bij eerste verwerking opgenomen. Schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten.

2.4.3 Grondslagen voor de bepaling van het resultaat

Algemeen

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de baten en alle hiermee verbonden aan het verslagjaar toe te rekenen kosten. De kosten worden bepaald met inachtneming van de hiervoor vermelde waarderingsgrondslagen. Winsten worden verantwoord in het jaar waarin deze zijn gerealiseerd. Verliezen worden in aanmerking genomen in het jaar waarin deze voorzienbaar zijn.

De kosten worden toegerekend aan de afdelingen en diensten waarop zij betrekking hebben. De overige baten en lasten worden toegerekend aan de verslagperiode waarop deze betrekking hebben.

Baten

De leden hebben een maandelijkse contributieplichting die maandelijks in de administratie wordt verantwoord. Subsidies worden als baten verantwoord in de staat van baten en lasten in het jaar waarin de gesubsidieerde kosten zijn gemaakt of opbrengsten zijn gederfd, of wanneer een gesubsidieerd exploitatietekort zich heeft voorgedaan.

De baten worden verantwoord als het waarschijnlijk is dat deze worden ontvangen en als de vereniging de condities voor ontvangst kan aantonen.

Baten waarvoor een bijzondere bestemming is aangewezen, worden in de staat van baten en lasten verwerkt. Indien deze baten in het verslagjaar niet volledig zijn besteed, worden de nog niet bestede gelden verwerkt in de desbetreffende bestemmingsreserve. Een onttrekking aan een bestemmingsreserve wordt als besteding (last) verwerkt in de staat van baten en lasten.

Baten uit scholing (cursusbijdragen) worden verantwoord indien de cursussen volledig zijn afgesloten.

Opbrengsten uit het verlenen van diensten worden verantwoord naar rato van de geleverde prestaties, gebaseerd op de verrichte diensten tot aan de balansdatum in verhouding tot de in totaal te verrichten diensten.

Lasten

De lasten worden bepaald op historische basis en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Periodiek betaalbare beloningen

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de staat van baten en lasten voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers.

Pensioenverplichtingen personeel

De pensioenregeling van de AOb is met ingang van 1 januari 2010 ondergebracht bij het pensioenfonds Zorg en Welzijn. Uit dien hoofde worden de toegezegde pensioenregelingen (ouderdomspensioen en flexregelingen) als toegezegde bijdrageregelingen in de jaarrekening verwerkt. De AOb heeft in het geval van een tekort bij het pensioenfonds voor Zorg en Welzijn

geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bijdrage anders dan hogere toekomstige premies. Dit is in overeenstemming met paragraaf 310 van de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving lid 271 'personeelsbeloningen'.

De belangrijkste kenmerken van deze regeling zijn:

- De pensioenregeling is gebaseerd op het middelloonsysteem.
- Het pensioenreglement PFZW voorziet in een voorwaardelijk recht op indexering.
- De uitvoeringsovereenkomst, onderdeel van de statuten en reglementen, regelt onder andere de premiebetaling, de vaststelling van de premie en wijze van premiebetaling. Andere onderdelen zijn de indexering, de gegevensverstrekking en informatieverstrekking, de aansluiting en de beëindiging van de aansluiting.
- De uitvoering van het pensioenreglement is ondergebracht bij PFZW. Dit is een coöperatieve pensioenuitvoeringsorganisatie.
- De actuele dekkingsgraad per 31 december 2023 is 106,3 procent (31 december 2022 109,2 procent).
- De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de actuele dekkingsgraad van de laatste twaalf maanden. Door een gemiddelde te gebruiken, schommelt de dekkingsgraad minder sterk. En minder schommeling betekent meer stabiliteit in het pensioenbeleid. De beleidsdekkingsgraad over het kalenderjaar 2023 bedraagt 112 procent (2022: 111,6 procent).

Op de pensioenregeling zijn de bepalingen van de Nederlandse Pensioenwet van toepassing en er worden op contractuele basis premies aan pensioenfondsen betaald door de vereniging. De premies worden verantwoord als personeelskosten zodra deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa indien dit tot een terugstorting leidt of tot een vermindering van toekomstige betalingen. Nog niet betaalde premies worden als verplichting op de balans opgenomen.

Afschrijvingen

(Im)materiële vaste activa worden vanaf het moment van ingebruikneming afgeschreven over de verwachte toekomstige gebruiksduur van het actief. Indien een schattingswijziging plaatsvindt van de toekomstige gebruiksduur, dan worden de toekomstige afschrijvingen aangepast. Boekwinsten en -verliezen bij verkoop van (im)materiële vaste activa zijn begrepen onder de afschrijvingen.

Operationele leasing

Bij de vereniging bestaan leasecontracten waarbij een groot deel van de voor- en nadelen die aan de eigendom verbonden zijn, niet bij de vennootschap ligt. Deze leasecontracten worden verantwoord als operationele leasing. Verplichtingen uit hoofde van operationele leasing worden, rekening houdend met ontvangen vergoeding van de lessor, op lineaire basis verwerkt in de staat van baten en lasten over de looptijd van het contract.

Financiële baten en lasten

Vermogensopbrengsten en -verminderingen op beleggingen, zowel gerealiseerd als ongerealiseerd, worden verantwoord als financiële baten of lasten. Rentebaten en rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende activa en passiva.

Belastingen

De belasting over het resultaat van de AOb Diensten B.V. wordt berekend over het resultaat voor belastingen in de winst-en-verliesrekening, rekening houdend met beschikbare, fiscaal compensabele verliezen uit voorgaande boekjaren (voor zover niet opgenomen in de latente belastingvorderingen) en vrijgestelde winstbestanddelen en na bijtelling van niet-aftrekbare kosten. Tevens wordt rekening gehouden met wijzigingen die optreden in de latente belastingvorderingen en latente belastingschulden uit hoofde van wijzigingen in het te hanteren belastingtarief.

2.4.4 Financiële instrumenten en risicobeheersing

Prijrisico

De vereniging loopt risico's ten aanzien van de waardering van effecten, opgenomen onder financiële vaste activa en effecten. De vereniging beheerst het marktrisico door spreiding aan te brengen in de portefeuille en limieten te stellen.

Rente- en kasstroomrisico's

De vereniging is gefinancierd met eigen vermogen en kortlopende schulden waarover geen rente betaald wordt. De vereniging loopt hierdoor geen renterisico's.

Kredietrisico

De vereniging loopt met name kredietrisico's voor de oninbaarheid van contributies, cursusopbrengsten en de inhuur van derden. Het risico is zeer beperkt doordat er sprake is van een spreiding van de vorderingen over een groot aantal leden en debiteuren. Daarnaast gaat het om relatief kleine bedragen. Verder wordt het kredietrisico gereduceerd doordat de vereniging alleen zaken doet met derden met een hoge kredietwaardigheid. Gezien de beperkte risico's heeft de vereniging geen actief beleid ten aanzien van valuta, rente en kredietrisico's. De liquide middelen en beleggingen staan uit bij banken die minimaal een A-rating hebben.

2.5 Toelichting op de geconsolideerde balans

Vaste activa

1. Immateriële vaste activa

	Software	Websites	Totaal 2023
(x1000)			
<i>Afschrijvingspercentage</i>	20%	20%	
Stand per 1 januari			
Aanschafwaarde	3.256	284	3.540
Cumulatieve afschrijvingen	-2.233	-172	-2.405
Boekwaarde	1.023	112	1.135
Mutaties boekjaar			
Desinvesteringen (aanschafwaarde)	-1.977	-90	-2.067
Desinvesteringen (cumulatieve afschrijvingen)	1.818	90	1.908
Boekwinst/-verlies *	-159	-	-159
Investerings	295	309	604
Investerings in bewerking **	-103	-100	-203
Afschrijvingen	-253	-33	-286
Subtotaal mutaties	-61	176	115
Stand per 31 december			
Aanschafwaarde	1.471	403	1.874
Cumulatieve afschrijvingen	-668	-115	-783
Boekwaarde	803	288	1.091

*) Het boekverlies wordt veroorzaakt door het volledig afschrijven van de AOb-app investering nadat was besloten deze niet langer operationeel te houden.

***) Dit is het mutatiesaldo van de lopende projecten in 2023.

2. Materiële vaste activa

(x1000)

	Verbouwing en installaties*	Inventaris	Computers en infrastructuur	Totaal 2023
Afschrijvingspercentage	6,67%-20%	10-20%	33%	
Stand per 1 januari				
Aanschafwaarde	2.596	1.226	608	4.430
Cumulatieve afschrijvingen	-1.161	-734	-469	-2.364
Boekwaarde per 1 januari	1.435	492	139	2.066
Mutaties boekjaar				
Desinvesteringen (aanschaf)	-	-	-245	-245
Desinvesteringen (afschrijvingen)	-	-	245	245
Boekwinst/-verlies	-	-	-	-
Investerings	105	14	156	275
Afschrijvingen	-178	-110	-92	-380
Subtotaal	-73	-96	64	-105
Stand per 31 december				
Aanschafwaarde	2.701	1.240	519	4.460
Cumulatieve afschrijvingen	-1.339	-844	-316	-2.499
Boekwaarde per 31 december	1.362	396	203	1.961

*) Met ingang van 1 januari 2017 huurt de AOOb het pand Trappenburch in Utrecht. Het pand is gerenoveerd en verbouwd. De verbouwing is gedeeltelijk gefinancierd door de AOOb. Van de verhuurder is een bijdrage bedongen van € 1.886.000. Zowel de verbouwingskosten als de bijdrage worden in 15 jaar afgeschreven. De bijdrage staat gerubriceerd onder verwijzing 8: 'Schulden op lange termijn'.

3. Financiële vaste activa

(x1000)

3.1	Effecten	Obligatie/fondsen	Aandelen/fondsen	Alternatieve beleggingen	Totaal 2023
	Boekwaarde per 1 januari	19.113	17.462	137	36.712
	Bij: aankopen	3.268	2.501	23	5.792
	Af: verkopen/uitlotingen	-4.391	-3.097	-42	-7.530
	Subtotaal	17.990	16.866	118	34.974
	Bij: koersresultaat (gerealiseerd)	-576	326	-	-250
	Bij/af: koersresultaat (ongerealiseerd)	1.822	2.456	15	4.293
		19.236	19.648	133	39.016
	Verdeling portefeuille 2023	49,3%	50,4%	0,3%	100%
	Per vermogensbeheerder	Obligatie/fondsen	Aandelen/fondsen	Alternatieve beleggingen	Totaal 2023
	Northern Trust *	5.393	11.719	-	17.112
	ING	5.739	3.758	78	9.575
	Van Lanschot	8.104	4.171	54	12.329
		19.236	19.648	132	39.016

*) Northern Trust fungeert als custodian voor de beleggingsfondsen Actiam, State Street Global Advisors (SSGA) en Vanquard.

Vlottende activa

4. Vorderingen op korte termijn

(x1000)

4.1	Debiteuren	31/12/2023	31/12/2022
	Debiteuren scholing	62	42
	Debiteuren contributie	17	22
	Debiteuren AOb Diensten B.V.	14	26
	Debiteuren overige	108	158
	Voorziening dubieuze debiteuren *	-6	-8
		195	240

*) Bij de bepaling van de hoogte van de voorziening is uitgegaan van het openstaande debiteurensaldo op 31 december 2023.

4.2	Overige vorderingen en overlopende activa	31/12/2023	31/12/2022
4.2.1	Interest	41	38
4.2.2	Voorschotten	1	13
4.2.3	Vooruit ontvangen facturen / vooruitbetaalde kosten	521	147
4.2.4	Nog te ontvangen bedragen	3.236	1.396
		3.799	1.594

4.2.1	Interest	31/12/2023	31/12/2022
	Obligaties (couponrente)	41	38
		41	38

4.2.2	Voorschotten	31/12/2023	31/12/2022
	Personeel	3	12
	Renteloze leningen/voorschotten Sociaal Fonds	8	11
	Voorziening lening Sociaal Fonds	-10	-10
		1	13

4.2.3	Vooruit ontvangen facturen / vooruitbetaalde kosten	31/12/2023	31/12/2022
	Huur hoofdkantoor	311	-
	Overige	210	147
		521	147

4.2.4	Nog te ontvangen bedragen	31/12/2023	31/12/2022
	Werkgeversbijdragen vakbondsfaciliteiten	2.923	1.301
	Subsidies	215	-
	Belastingen	90	66
	Overige	8	29
		3.236	1.396

5. Liquide middelen

(x1000)

5.1	Saldi bij banken	31/12/2023	31/12/2022
	Rekening courant		
	ABN AMRO Bank	1.182	1.129
	ING Bank	108	81
		1.290	1.210
	Deposito's en spaarrekeningen		
	Beleggersrendementsrek. ABN AMRO Bank	6	4
	Depot ABN AMRO Bank (i.v.m. huurverplichting)	242	242
		248	246
	Effectenrekening		
	Van Lanschot	94	111
	Northern Trust	131	128
	ING Bank	9	9
	Vermogensbeheerbanken	234	248
		1.772	1.704

De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de vereniging met uitzondering van het saldo van de garanties. De effecten staan ter vrije beschikking van de rechtspersoon.

Ten behoeve van de huur van het hoofdkantoor in Utrecht en de panden in Rotterdam en Groningen zijn de volgende garanties gesteld:

St.-Jacobsstraat 22, Utrecht	Trappenburch C.V.	€ 221.000
Pegasusweg 200, Rotterdam	Cushman&Wakefield	€ 9.000
Leonard Springerlaan 23, Groningen	Cushman&Wakefield	€ 12.000
		€ 242.000

Passiva

6. Eigen vermogen

(x1000)

Specificatie	Balans 31/12/2022	Toevoeging 2023	Onttrekking 2023	Balans 31/12/2023
6.1 Bestemmingsreserves*	22.018	1.789	-395	23.412
6.2 Algemene reserve	15.999	2.261	-	18.260
	38.017	4.050	-395	41.672

*) Aan deze van de algemene reserve afgezonderde reserves binnen het eigen vermogen is door het bestuur een specifieke bestedingsmogelijkheid gegeven.

Soort bestemmingsreserve	Balans 31/12/2022	Toevoeging 2023	Onttrekking 2023	Balans 31/12/2023
6.1.1 Weerstandsreserve	12.021	1.189	-36	13.174
6.1.2 Beleggingsreserve	5.500	350	-	5.850
6.1.3 Investeringsreserve	3.575	-	-	3.575
6.1.4 Internationaal Solidariteitsfonds	286	110	-97	299
6.1.5 Congres/jubileum	136	40	-1	175
6.1.6 NOT	400	100	-161	339
6.1.7 AOb in verandering	100	-	-100	-
	22.018	1.789	-395	23.412

6.1.1 Weerstandsreserve	Balans 31/12/2022	Toevoeging 2023	Onttrekking 2023	Balans 31/12/2023
Beginsaldo	12.021			12.021
Mutatie		1.189	-36	1.153
	12.021	1.189	-36	13.174

6.1.2 Beleggingsreserve	Balans 31/12/2022	Toevoeging 2023	Onttrekking 2023	Balans 31/12/2023
Beginsaldo	5.500			5.500
Mutatie		350		350
	5.500	350	-	5.850

De beleggingsreserve is gevormd om eventuele toekomstige tegenvallende beleggingsresultaten op te vangen. Op basis van het risicoprofiel bedraagt deze reserve tussen de 10 en 15 procent van het belegde vermogen. Voor 2023 is dit 15 procent (2022: 15 procent).

6.1.3 Investeringsreserve	Balans 31/12/2022	Toevoeging 2023	Onttrekking 2023	Balans 31/12/2023
Beginsaldo	3.575			3.575
Mutatie				
	3.575	-	-	3.575

De investeringsreserve is gevormd voor toekomstige investeringen. De hoogte van deze reserve ligt tussen de 70 procent en 75 procent van de totale afschrijvingen van de actuele activa. De dekking voor 2023 ligt op 71 procent.

6.1.4 Internationaal solidariteitsfonds	Balans 31/12/2022	Toevoeging 2023	Onttrekking 2023	Balans 31/12/2023
Beginsaldo	286			286
Mutatie		110	-97	13
	286	110	-97	299

6.1.5	Congres en jubileum	Balans 31/12/2022	Toevoeging 2023	Onttrekking 2023	Balans 31/12/2023
	Beginsaldo	136			136
	Mutatie		40	-1	39
		136	40	-1	175

Eens in de drie jaar wordt er een congres gehouden. Het laatste congres vond plaats in 2022 ter ere van het 25-jarig jubileum van de AOb.

6.1.6	NOT	Balans 31/12/2022	Toevoeging 2023	Onttrekking 2023	Balans 31/12/2023
	Beginsaldo	400			400
	Mutatie		100	-161	-61
		400	100	-161	339

De Nationale Onderwijstoonstelling (NOT) wordt eens in de twee jaar gehouden. In januari 2023 vond de laatste NOT plaats. Er is hiervoor € 161.000 aan deze reserve onttrokken.

6.1.7	AOb in verandering	Balans 31/12/2022	Toevoeging 2023	Onttrekking 2023	Balans 31/12/2023
	Beginsaldo	100			100
	Mutatie			-100	-100
		100	-	-100	-

Deze reserve is opgeheven omdat de reden voor het vormen van de reserve achterhaald is.

6.2 Algemene reserve					
Specificatie	Balans 31/12/2022	Balans 31/12/2023			
Saldo per 1 januari	22.432	15.999			
Bij: verdeling exploitatiesaldo	-6.433	2.261			
	15.999	18.260			

7. Voorzieningen

(x1000)

Soort voorziening	Balans 31/12/2022	Toevoeging 2023	Onttrekking 2023	Balans 31/12/2023
7.1 Voorziening jubileumuitkeringen	156	14	-12	158
7.2 Voorziening WAO/WIA	150	4	-18	136
7.3 Voorziening seniorenverlof	168	-	-	168
7.4 Voorziening LFBP	384	43	-	427
	858	61	-30	889

De voorzieningen zijn overwegend langlopend van aard.

7.1 Voorziening jubileumuitkeringen

In de verslaggevingsvoorschriften (RJ 271) is opgenomen dat wanneer er sprake is van een beloning met opbouw van rechten, hiervoor een verplichting in de jaarrekening moet worden opgenomen. Derhalve is een voorziening getroffen voor toekomstige jubileumuitkeringen. Aan deze voorziening ligt een berekening naar contante waarde met een disconteringsvoet van 1 procent (impact € 65.000) van de verwachte toekomstige jubileumverplichtingen ten grondslag (2022: 0,5 procent). Daarnaast is rekening gehouden met een verlooppercentage van het personeel met 8,3 procent (2022: 7,3 procent). Deze voorziening is gemaakt op het huidige salarisniveau en daarmee zonder toekomstige indexatie.

7.2 Voorziening WAO/WIA

Het betreft hier een voorziening voor aanvullende uitkeringen van twee (ex)medewerkers met een (gedeeltelijke) WAO-uitkering. Ongeveer 70 procent van de aanvullende uitkeringen is afgedekt door uitbetalingen van het UWV, aangevuld met een verzekeringsuitkering. De netto kosten worden hier gepresenteerd. De voorziening betreft de periode tot de pensioengerechtigde leeftijd.

7.3 Voorziening seniorenverlof

In de cao is voor het personeel de mogelijkheid opgenomen om seniorenverlof geclusterd op te nemen. Het opgebouwd recht ultimo 2023 is 3.079 uur (2022: 3.237 uur). In de cao van de AOb is vastgelegd dat met ingang van 2016 de regeling voor seniorenverlof wordt aangepast naar een regeling voor levensfasebewust personeelsbeleid (LFPB). Hiertoe is een overgangsregeling vastgesteld. Op deze voorziening is geen berekening naar contante waarde gemaakt.

7.4 Voorziening levensfasebewust personeelsbeleid (LFBP)

In de cao zijn afspraken gemaakt over het levensfasebewust personeelsbeleid (LFPB). Elke werknemer krijgt naar rato van zijn dienstomvang 32 LFPB-uren op jaarbasis. Het opgebouwde saldo per ultimo 2023 is 7.640 uur (2022: 7.331 uur). Op deze voorziening is geen berekening naar contante waarde gemaakt.

8. Schulden op lange termijn

(x1000)

Vooruitontvangen inrichtingsbijdrage	31/12/2022	mutatie	31/12/2023
Looptijd van 1-5 jaar	628		628
Looptijd meer dan 5 jaar	377	-126	251
	1.005	-126	879

In 2016 is een inrichtingsbijdrage bedongen voor het hoofdkantoor van € 1.886.000. Dit bedrag omvat de verbouwkosten die de verhuurder voor zijn rekening heeft genomen. Jaarlijks valt, gedurende een periode van vijftien jaar, een bedrag vrij ten gunste van de exploitatie. De inrichtingsbijdrage voor 2023 is opgenomen onder de 'Schulden op korte termijn'.

9. Schulden op korte termijn

Alle schulden op korte termijn hebben een looptijd korter dan één jaar.

(x1000)

Specificatie	31/12/2023	31/12/2022
Crediteuren	226	257
9.1 Belastingdienst en premies sociale verzekeringen	333	343
9.2 Overige schulden en overlopende passiva	3.835	2.971
	4.394	3.571

9.1 Belastingdienst en premies sociale verzekeringen	31/12/2023	31/12/2022
Loonheffing en sociale premies	304	302
Omzetbelasting	29	40
Vennootschapsbelasting	-	1
	333	343

9.2 Overige schulden en overlopende passiva	31/12/2023	31/12/2022
9.2.1 Vooruitontvangen subsidies	842	45
9.2.2 Vooruitontvangen inkomsten	126	129
9.2.3 Te betalen kosten	2.129	2.086
9.2.4 Rekening couranten	738	711
	3.835	2.971

9.2.1 Vooruitontvangen subsidies	31/12/2023	31/12/2022
Beroepsbeeld Leraar	119	58
Leiderschap in vo	480	-
Onderwijsregio's beroepsgroep	243	-
NPO Kenniscommunity	-	-18
Overige	-	5
	842	45

9.2.2 Vooruitontvangen inkomsten	31/12/2023	31/12/2022
Vooruitontvangen inrichtingsbijdrage	126	126
Vooruitontvangen opbrengsten	-	3
	126	129

9.2.3 Te betalen kosten	31/12/2023	31/12/2022
Vakantierechten	798	698
Beëindigingsvergoedingen/RVU-regelingen	39	254
FNV Mondiaal	267	239
Faciliteiten scholen	362	233
Pensioenpremie	317	301
Werkgeversbijdragen vakbonden	39	59
Accountantskosten *	41	45
Personeelsfonds	58	73
Overige nog te betalen kosten	208	184
	2.129	2.086

*) De totale honoraria 2023 voor diensten uitgevoerd door de externe onafhankelijke accountant bedraagt € 86.000. Hiervan is € 79.000 bestemd voor de (interim) procescontrole en de audit van de jaarrekening. Het restant van € 7.000 is bestemd voor de overige verklaringen. Het hierboven genoemde bedrag van € 41.000 is het uitstaande te betalen bedrag per jaareinde.

9.2.4	Rekening couranten	31/12/2023	31/12/2022
	Stichting CVHO	381	367
	Stichting Bonaventura	357	344
		738	711

Bij positieve vermogensresultaten van de AOb ontvangen de afdelingen rendement op hun deel van het belegde vermogen tot inflatieniveau van het betreffende jaar. Bij negatieve resultaten van de AOb wordt het gewogen gemiddelde rendement als uitgangspunt genomen voor het vermogensresultaat (verlies) van de afdelingen.

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Meerjarige verplichtingen

Er zijn meerjarige contractverplichtingen aangegaan. Het betreft hier onder meer de huur van de kantoren, leaseauto's, kopieerapparaten, software-licenties en mobiele telefonie.

		(x1000)	
	Verplichtingen totaal	31/12/2023	31/12/2022
	Binnen een jaar	3.555	4.198
	Tussen een jaar en vijf jaar	5.952	3.875
	Meer dan vijf jaar	3.802	4.829
		13.309	12.902

	Verplichtingen huur	31/12/2023	31/12/2022
	Binnen één jaar	1.382	1.122
	Tussen één jaar en vijf jaar	5.179	3.266
	Meer dan vijf jaar	3.746	4.829
		10.307	9.217

In 2023 zijn er geen contracten verlengd voor de bestaande locaties. Toch is er toename van de verplichtingen door indexatie (op basis van inflatie) en stijgende energiekosten.

	Verplichtingen lease	31/12/2023	31/12/2022
	Binnen een jaar	133	107
	Tussen een jaar en vijf jaar	194	77
		327	184

Leasecontracten worden voor maximaal vier jaar aangegaan. Er zijn in 2023/2024 vijf nieuwe leasecontracten afgesloten. De stijging is het resultaat van duurdere contracten en niet van het aantal leasecontracten.

	Verplichtingen overige	31/12/2023	31/12/2022
	Binnen een jaar	2.040	2.969
	Tussen een jaar en vijf jaar	579	532
	Meer dan vijf jaar	56	-
		2.675	3.501

In 2023 zijn er contractuele verplichtingen aangegaan betreffende vakbondsfaciliteiten voor het schooljaar 2023/2024 voor een totaalbedrag van € 2.661.000. In december 2023 en in mei 2024 wordt respectievelijk 5/12 en 7/12 deel van deze verplichting betaald. Laatstgenoemde deel heeft een waarde van € 1.554.000 en staat hierboven opgenomen onder 'verplichtingen overige'. De daling van de overige verplichtingen zit in het feit dat er voor een aantal aflopende contracten in 2023 nog geen nieuwe contracten waren opgesteld en getekend op het moment van schrijven.

2.6 Toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten

10. Baten

(x1000)

10.1	Contributiebaten	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Verschil 2023	Exploitatie 2022
	Totaal contributiebaten	15.704	15.602	-102	15.046
	Gemiddeld aantal leden	82.390	82.082	-308	79.711
	Gemiddelde contributie per lid	15,88	15,84	-0,04	15,73
10.2	Structurele subsidies	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Verschil 2023	Exploitatie 2022
	Werkgeversbijdragen	5.100	5.966	866	5.240
	Totaal	5.100	5.966	866	5.240

Werkgeversbijdragen (Govak-middelen via stichting SFSVO)

Voor 2022 hebben we door een slotbetaling € 232.000 extra als bate verantwoord inzake de reguliere Govak- middelen. Voor 2023 is reeds €606.000 meer ontvangen dan was gebudgetteerd.

10.3	Incidentele subsidies	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Verschil 2023	Exploitatie 2022
	Min. van Binnenlandse Zaken / SVO	-	960	960	-
	Leiderschap in het vo	-	297	297	-
	Beroepsbeeld Leraar	245	282	37	5
	APG	69	71	2	69
	Work: No Child's Business	33	36	3	34
	NPO Kenniscommunity	50	36	-14	18
	Basisnorm passend onderwijs	0	26	26	
	Overige	5	21	16	14
	Totaal	402	1.729	1.327	140

De subsidies zijn ontvangen van het ministerie van OCW of BZ en hebben een incidenteel karakter. De voorwaarden zijn vastgelegd in 'Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS', 'Wet overige OCW subsidies' en 'Algemene wet bestuursrecht titel 4.2 Subsidies'. In 2023 zijn er nog geen subsidie-afrekeningen ingediend. De APG vergoeding betreft een bijdrage van de gelijknamige pensioenuitvoerder. De verantwoording hiervan was per jaareinde ingediend maar nog niet ontvangen. Verder is in 2023 een compromis gesloten over de gestopte SVO-bijdrage, welke leidde tot een uitkering van € 960.000 voor de AOb.

10.4	Baten uit scholing en advies	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Verschil 2023	Exploitatie 2022
	Mr- en or-servicepakketten	505	545	40	522
	Cursusbijdragen	724	504	-220	461
	Advies en begeleiding	30	18	-12	28
	Conferenties	-	-	-	97
	Totaal	1.259	1.067	-192	1.108

10.5	Baten publicaties	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Verschil 2023	Exploitatie 2022
	Advertentieverkopen	132	128	-4	137
	Abonnementen Het Onderwijsblad	35	39	4	34
	Abonnementen Info MR	1	1	-	1
	Totaal	168	168	0	172

10.6	Overige baten	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Vershil 2023	Exploitatie 2022
	Vacatiegelden	57	70	13	69
	Juridische dienst	60	59	-1	71
	Bijdragen denominatieve afdelingen	17	55	38	17
	Detachering	40	54	14	39
	Overige inkomsten	3	17	14	9
		177	255	78	205

11. Lasten

(x1000)

11	Totaal	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Vershil 2023	Exploitatie 2022
11.1	Personeelskosten	13.301	14.220	919	13.151
11.2	Inkoop verloffaciliteiten	2.337	2.491	154	2.205
11.3	Huisvestingskosten	1.582	1.626	44	1.282
11.4	Overige kosten	6.407	6.150	-257	5.601
		23.627	24.487	860	22.239
11.5	Afschrijvingskosten	712	815	103	557
		24.339	25.302	963	22.796

11.1	Personeelskosten	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Vershil 2023	Exploitatie 2022
	Bruto lonen	9.621	9.639	18	9.318
	Sociale lasten	1.403	1.456	53	1.360
	Pensioenpremies	1.461	1.441	-20	1.381
	Uitkeringen	48	47	-1	41
		12.533	12.583	50	12.100
	Inhuur personeel *	290	916	626	390
	Doorberekende lonen	-42	-53	-11	-70
		248	863	615	320
	Overige personeelskosten	520	774	254	731
		13.301	14.220	919	13.151

*) De overschrijding van de inhuur van € 626.000 zit in de werkorganisatie voor € 267.000 vanwege langdurige ziekte of tijdelijk vacante posities. Daarnaast in interne projecten voor € 143.000 en in subsidieerde projecten voor € 216.000. Laatstgenoemde drukt dus niet het resultaat.

Fte (gemiddeld) in de organisatie	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Vershil 2023	Exploitatie 2022
Dagelijks bestuur, directie en staf	8,3	8,3	-	8,8
Collectieve belangenbehartiging	36,7	35,8	-0,9	33,8
Individuele belangenbehartiging	40,9	39,5	-1,4	42,0
Marketing en communicatie	13,7	13,2	-0,5	14,2
Financiën en bedrijfsvoering	18,8	18,2	-0,7	20,3
Secretariaat	10,0	9,3	-0,7	9,9
Overige (projecten)	0,0	1,0	1,0	0,9
	128,4	125,3	-3,2	129,9

Evenals in het jaar 2022 waren er in 2023 geen werknemers in het buitenland werkzaam.

(x1000)

Bezoldiging bestuur	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Verschil 2023	Exploitatie 2022
Bruto lonen	551	550	-1	494
Sociale lasten	73	76	3	70
Pensioenpremies	86	89	3	80
	710	715	5	644
Overige vergoedingen	13	19	6	22
	723	734	11	666
Fte's (gemiddeld)	5,0	5,0	-	5,0

11.2 Inkoop verloffaciliteiten	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Verschil 2023	Exploitatie 2022
Inkoop verloffaciliteiten	2.337	2.502	165	2.218
Doorbelaste faciliteiten		-11	-11	-13
	2.337	2.491	154	2.205

11.3 Huisvestingskosten	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Verschil 2023	Exploitatie 2022
Huur	917	937	20	896
Servicekosten	484	486	2	220
Schoonmaak	114	133	19	126
Overig	119	158	39	119
Doorbelast	-52	-88	-36	-79
	1.582	1.626	44	1.282

11.4 Overige kosten	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Verschil 2023	Exploitatie 2022
Diensten derden	1.268	1.709	441	975
Kosten catering	103	131	28	108
Drukwerk/porti/documentatie	1.322	1.264	-58	1.252
Communicatie	239	228	-11	238
Kosten bijeenkomsten	903	771	-132	718
Promotiekosten	234	291	57	215
Algemene kosten	949	649	-300	772
Contributies en bijdragen	245	268	23	186
Bijdragen FNV	1.144	839	-305	1.137
	6.407	6.150	-257	5.601

De overschrijding van 'diensten derden' met € 441.000 zit voor een groot gedeelte in de ledenwerfcampagne en overige marketing en communicatie-activiteiten (€ 159.000). Daarnaast is er meer advies gevraagd door de HR-afdeling (€ 157.000) bijvoorbeeld in de vorm van onderzoek naar de sociale veiligheid. Langdurige ziekte zorgde voor een overschrijding van de externe salarisdiensten van € 90.000.

11.5	Afschrijvingskosten	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Vershil 2023	Exploitatie 2022
	Immateriële vaste activa				
	Software	384	253	-131	228
	Websites	56	33	-23	14
		440	286	-154	242
	Materiële vaste activa				
	Gebouwen en installaties	176	178	2	178
	Inventaris	106	110	4	110
	Computers en infrastructuur	116	92	-24	108
		398	380	-18	396
	Overige				
	Vrijval incentive	-126	-126	-	-126
	Boekwinst/boekverlies	-	275	275	45
		-126	149	275	-81
		712	815	103	557

12. Financiële baten en lasten

(x1000)

12	Financiële baten en lasten	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Vershil 2023	Exploitatie 2022
12.1	Resultaat effecten	616	4.274	3.658	-6.326
12.2	Renteresultaat	-16	-79	-63	104
		600	4.195	3.595	-6.222

12.1	Resultaat effecten	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Vershil 2023	Exploitatie 2022
	Ongerealiseerde koersresultaten	746	4.293	3.547	-7.109
	Gerealiseerde koersresultaten		-250	-250	523
		746	4.043	3.297	-6.586
	Rente obligaties	-	63	63	63
	Dividend op aandelen	-	318	318	349
	Opbrengst alternatieve beleggingen	-	-	-	1
		-	381	381	413
	Af: kosten beheer	-130	-125	5	-127
	Af: bronbelasting	-	-25	-25	-26
		616	4.274	3.658	-6.326

12.2	Renteresultaat	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Vershil 2023	Exploitatie 2022
	Deposito- en spaarrekeningen		3	3	
	Af: rente rekening courant	-16	-82	-66	104
		-16	-79	-63	104

13	Vennootschapsbelasting	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Vershil 2023	Exploitatie 2022
	Vennootschapsbelasting	13	25	12	21
		13	25	12	21

Zie het bestuurverslag hoofdstuk 2 'Het financiële jaar 2023' voor een uitgebreide tekstuele analyse van de cijfers en de verschillen tussen en de exploitatie en de begroting.

2.7 Voorstel resultaatverdeling

Voorstel aan de algemene vergadering

	(x1000)
De staat van baten en lasten leidt tot een positief resultaat op de bedrijfsvoering van:	€ 3.655
Voorstel tot dotatie aan de algemene reserve	€ 2.261
Voorstel tot mutatie van de bestemmingsreserves	€ 1.394

Aan dit saldo van € 1.394.000 dient de algemene vergadering een bestemming te geven. Het hoofdbestuur doet daartoe een voorstel dat reeds is verwerkt in de balans per 31 december 2023.

Overzicht dotaties

Weerstandreserve	€ 1.189	
Beleggingsreserve	€ 350	
Solidariteitsreserve	€ 110	
NOT-reserve	€ 100	
Congresreserve	€ 40	
	<hr/>	€ 1.789

Overzicht onttrekkingen

NOT-reserve	€ -161	
AOb in verandering reserve	€ -100	
Solidariteitsreserve	€ -97	
Weerstandreserve	€ -36	
Congresreserve	€ -1	
	<hr/>	€ -395

Resultaatverdeling totaal	<hr/>	€ 1.394
---------------------------	-------	---------

Overig

De algemene vergadering stelt de jaarrekening vast, inclusief de resultaatverdeling.

2.8 Analyse van verschillen tussen begroting en exploitatie

(x1000)

Exploitatie	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Vershil 2023	Exploitatie 2022
Exploitatieresultaat voor verdeling	-942	3.655	4.597	-7.128
• Naar bestemmingsreserves	-60	1.394	1.454	-696
• Naar algemene reserve	-883	2.261	3.144	-6.432
Verschillen analyse exploitatieresultaat versus begroting voor verdeling				
Hogere baten				
Hogere structurele werkgeversbijdragen	1.826			
Hogere incidentele subsidies	367			
Hogere overige baten	78			
			2.271	
Lagere baten				
Lagere baten uit scholing en advies	192			
Lagere contributiebatens	102			
			-294	
Hogere lasten				
Hogere personeelskosten	919			
Hogere kosten verloffaciliteiten	154			
Hogere afschrijvingskosten	103			
Hogere huisvestingskosten	44			
			-1.220	
Lagere lasten				
Lagere overige kosten	257			
			257	
Lager resultaat bedrijfsvoering				
Hogere vermogensopbrengst		3.595		
Lager resultaat voor belastingen				
Hogere venootschapsbelasting				
			-12	
Lager resultaat na belastingen				
		4.597		

Hogere baten

De hogere baten zitten met name in de werkgeversbijdragen. De structurele bijdragen voor 2023 vielen € 606.000 hoger uit dan begroot en vanuit de afrekening voor 2022 werd nog eens € 232.000 ontvangen. Daarnaast is in 2023 € 960.000 ontvangen ter compensatie voor de gestopte SVO-bijdrage. Dit bedrag was niet begroot. De hogere incidentele subsidie komt door participatie in verschillende gesubsidieerde projecten.

Lagere baten

De lagere baten worden veroorzaakt door lagere scholings- en adviesopbrengsten en contributieopbrengsten. De scholingstak van de AOb was in 2023 één van de peilers waaruit groei gerealiseerd moest worden. In 2023 is er echter nog geen groei gerealiseerd. De contributiebatens zijn ook achtergebleven bij het budget ondanks een stijging van het ledenaantal gedurende het jaar. Redenen hiervoor zijn de vele nieuwe studentleden en het vertragende effect van actieleiden op de baten.

Lasten

Hogere lasten

De hogere lasten betreffen voornamelijk de personeelskosten. En dan niet zozeer de salariskosten van de medewerkers, deze zijn door de formatiereductie binnen de bandbreedtes gebleven. De hogere lasten komen met name door inhuur van personeel op gesubsidieerde projecten (€ 216.000), inhuur op interne projecten (€ 143.000) en als laatste door de inhuur vanwege langdurige ziekte en lange vacante posities vanwege de krapte op de arbeidsmarkt (€ 267.000). Daarnaast zorgt de reservering voor niet-opgenomen vakantiedagen (€ 146.000) en de uitbetaling van vakantiedagen (€ 95.000) voor een verdere overschrijding.

Lagere lasten

De lagere lasten zitten voornamelijk in het verenigingsbudget. Hiervan is in de overige kosten € 254.000 aan budget ongebruikt gebleven. Ook de lagere uitgaven van de contributie aan de FNV (€ 305.000) hebben bijgedragen aan lagere lasten in het verenigingsbudget. De lagere lasten worden gedrukt door meer uitgaven aan 'diensten derden' (€ 441.000). Deze diensten zaten vooral in de ledenwerfcampagne (€ 159.000) en de HR-afdeling voor (€ 157.000). Zie ook de uitleg bij paragraaf 11.4 'overige kosten'.

2.9 Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich na balansdatum van 31 december 2023 tot aan de datum van opmaak van de jaarstukken geen gebeurtenissen voorgedaan die nadere informatie geven over de feitelijke situatie op balansdatum en onontbeerlijk zijn voor het inzicht per balansdatum.

3.1 Balans per 31 december 2023 na resultaatbestemming

(x1000)

Activa	31/12/2023	31/12/2022
Vaste activa		
Immateriële vaste activa		
Software	803	1.023
Websites	288	112
Subtotaal	1.091	1.135
Materiële vaste activa		
Verbouwing en installaties	1.362	1.435
Inventaris	396	492
Computers en infrastructuur	203	139
Subtotaal	1.961	2.066
Financiële vaste activa		
Effecten	39.016	36.712
Deelneming AOb Diensten B.V.	416	289
Subtotaal	39.432	37.001
<i>Totaal vaste activa</i>	42.484	40.202
Vlottende activa		
Vorderingen op korte termijn		
Debiteuren	181	214
Overige vorderingen en overlopende activa	3.799	1.594
Subtotaal	3.980	1.808
Liquide middelen		
Saldi bij banken	1.724	1.671
<i>Totaal vlottende activa</i>	5.704	3.479
Totaal activa	48.188	43.681
Passiva	31/12/2023	31/12/2022
Eigen vermogen		
Bestemmingsreserves	23.412	22.018
Algemene reserve	18.260	15.999
<i>Totaal eigen vermogen</i>	41.672	38.017
Voorzieningen	889	858
Schulden op lange termijn	879	1.005
Schulden op korte termijn		
Crediteuren	226	257
Belastingen en premies sociale verzekeringen	331	336
Overige schulden en overlopende passiva	3.834	2.971
Rekening courant AOb Diensten B.V.	357	237
<i>Totaal vlottende passiva</i>	4.748	3.801
Totaal passiva	48.188	43.681

3.2 Staat van baten en lasten 2023

(x1000)

Baten	Begroting 2023	Exploitatie 2023	Exploitatie 2022
Contributiebaten	15.704	15.602	15.046
Structurele subsidies	5.100	5.966	5.240
Incidentele subsidies	402	1.729	140
Baten uit scholing en advies	740	507	571
Baten publicaties	168	168	172
Overige baten	176	248	202
Totaal baten	22.290	24.220	21.371
Lasten			
Personeelskosten	12.901	13.957	12.916
Inkoop verloffaciliteiten	2.337	2.491	2.205
Huisvestingskosten	1.543	1.581	1.242
Overige kosten	6.416	6.022	5.479
Afschrijvingskosten	712	815	557
Totaal lasten	23.909	24.866	22.399
Resultaat bedrijfsvoering	-1.619	-646	-1.028
Financiële baten en lasten			
Resultaat effecten	616	4.273	-6.326
Resultaat interest	-15	-99	101
Totaal financiële baten en lasten	601	4.174	-6.225
Resultaat deelnemingen	76	127	125
Resultaat na belastingen	-942	3.655	-7.128

3.3 Toelichting op de balans en staat van baten en lasten 2023

Toelichting op de balans per 31 december 2023 en de staat van baten en lasten 2023

De grondslagen van waardering en van resultaatbepaling voor de enkelvoudige jaarrekening en de geconsolideerde jaarrekening zijn gelijk. Deelnemingen waarin de vereniging op enigerlei wijze direct of indirect een beslissende invloed heeft op grond van een financiële en/of bestuurlijke verbondenheid, worden gewaardeerd tegen de nettovermogenswaarde. Voor de grondslagen van de waardering van activa en passiva en voor de bepaling van het resultaat wordt verwezen naar de in paragraaf 2.4 opgenomen algemene toelichting op de geconsolideerde balans en staat van baten en lasten.

De AOb had in het jaar 2023 een gemiddelde formatie van 125.3 (2022: 129.9) met geen werknemers in het buitenland.

Eigen vermogen

(x1000)

Specificatie	Balans 31/12/2022	Toevoeging 2023	Onttrekking 2023	Balans 31/12/2023
Bestemmingsreserves*	22.018	1.789	-395	23.412
Algemene reserve	15.999	2.261	-	18.260
	38.017	4.050	-395	41.672

*) Aan deze van de algemene reserve afgezonderde reserves binnen het eigen vermogen is door het bestuur een specifieke bestedingsmogelijkheid gegeven.

Soort bestemmingsreserve	Balans 31/12/2022	Toevoeging 2023	Onttrekking 2023	Balans 31/12/2023
Weerstandsreserve	12.021	1.189	-36	13.174
Beleggingsreserve	5.500	350	-	5.850
Investeringsreserve	3.575	-	-	3.575
Internationaal Solidariteitsfonds	286	110	-97	299
Congres/jubileum	136	40	-1	175
NOT	400	100	-161	339
AOb in verandering	100	-	-100	-
	22.018	1.789	-395	23.412

Weerstandsreserve	Balans 31/12/2022	Toevoeging 2023	Onttrekking 2023	Balans 31/12/2023
Beginsaldo	12.021			12.021
Mutatie		1.189	-36	1.153
	12.021	1.189	-36	13.174

Beleggingsreserve	Balans 31/12/2022	Toevoeging 2023	Onttrekking 2023	Balans 31/12/2023
Beginsaldo	5.500			5.500
Mutatie		350		350
	5.500	350	-	5.850

De beleggingsreserve is gevormd om eventuele toekomstige tegenvallende beleggingsresultaten op te vangen. Op basis van het risicoprofiel bedraagt deze reserve tussen de 10 en 15 procent van het belegde vermogen. Voor 2023 is dit 15 procent (2022: 15 procent).

Investeringsreserve	Balans 31/12/2022	Toevoeging 2023	Onttrekking 2023	Balans 31/12/2023
Beginsaldo	3.575			3.575
Mutatie				
	3.575	-	-	3.575

De investeringsreserve is gevormd voor toekomstige investeringen. De hoogte van deze reserve ligt tussen de 70 procent en 75 procent van de totale afschrijvingen van de actuele activa. De dekking voor 2023 ligt op 71 procent.

Internationaal solidariteitsfonds	Balans 31/12/2022	Toevoeging 2023	Onttrekking 2023	Balans 31/12/2023
Beginsaldo	286			286
Mutatie		110	-97	13
	286	110	-97	299

Congres en jubileum	Balans 31/12/2022	Toevoeging 2023	Onttrekking 2023	Balans 31/12/2023
Beginsaldo	136			136
Mutatie		40	-1	39
	136	40	-1	175

Eens in de drie jaar wordt er een congres gehouden. Het laatste congres vond plaats in 2022 ter ere van het 25-jarig jubileum van de AOb.

NOT	Balans 31/12/2022	Toevoeging 2023	Onttrekking 2023	Balans 31/12/2023
Beginsaldo	400			400
Mutatie		100	-161	-61
	400	100	-161	339

De Nationale Onderwijstentoonstelling (NOT) wordt eens in de twee jaar gehouden. In januari 2023 vond de laatste NOT plaats. Er is hiervoor € 161.000 aan deze reserve onttrokken.

AOb in verandering	Balans 31/12/2022	Toevoeging 2023	Onttrekking 2023	Balans 31/12/2023
Beginsaldo	100			100
Mutatie			-100	-100
	100	-	-100	-

Deze reserve is opgeheven omdat de reden voor het vormen van de reserve achterhaald is.

Algemene reserve

Specificatie	Balans 31/12/2022	Balans 31/12/2023
Saldo per 1 januari	22.432	15.999
Bij: verdeling exploitatiesaldo	-6.433	2.261
	15.999	18.260

Er is voor gekozen de toelichting op de enkelvoudige jaarrekening niet verder te presenteren. De verschillen met de al opgenomen toelichting van de geconsolideerde cijfers zijn dermate klein dat dit geen toegevoegde waarde heeft voor de inzichtelijkheid van het gepresenteerde.